

Lõuna-Eesti turismistrateegia 2025-2030

Tellijal: SA Tartumaa Turism

Kontaktisik: Kanni Kallastu

Kontakt: kanni.kallastu@visitsouthestonia.com

Täitjal: Civitta Eesti AS

Kontaktisik: Kristina Kapajeva

Kontakt: kristina.kapajeva@civitta.com

2024

Lõuna
Eesti

Sisukord

Sissejuhatus	5
Mõisted ja lühendid	6
Turismivaldkonna trendid	7
Sihtturgude ülevaade	10
Siseturism	10
Väliturism	11
Prioriteetid	12
Euroopa Liidu turg	13
Euroopa Liidu väline turg	16
Põhimõtted	19
Kestlikkus	19
Külalislahkus	19
Nutikus	19
Koostöö	19
Eesmärgid ja mõõdikud	21
Üldeesmärk ja visioon	21
Turismi arendamine	23
Mõõdikud	23
Tegevussuunad	24
Kultuuriturism	33
Mõõdikud	33
Tegevussuunad	34
Toiduturism	36
Mõõdikud	36
Tegevussuunad	37
Äriturism	38
Mõõdikud	38
Tegevussuunad	39

Seiklus- ja terviseturism	41
Mõõdikud	41
Tegevussuunad	42
Loodusturism	43
Mõõdikud	43
Tegevussuunad	44
Lisa 1. Metoodika	46
Lisa 2. Lõuna-Eesti turismivaldkonna toimimismudel	48
Lõuna-Eesti turismiklastri juhtimismudel ja funktsioonid	49
Lõuna-Eesti turismiklastri finantseerimine	50
Turismiklastri väärtuspakkumine liikmetele	51
Lisa 3. Tegutsevad võrgustikud Lõuna-Eestis	52
Sibulatee	52
Uma Mekk	52
Seto Külävüü	53
Kollaste akende võrgustik	53
Kupland	54
Kultuuritee	54
Postitee	54
Võro Instituut	55
Elav Elva	55
Otepää turismiettevõtjate võrgustik	56
SA Rõuge valla turism	56
Lisa 4. Maakondade ülevaade	57
Jõgeva maakond	57
Võru maakond	59
Valga maakond	62
Põlva maakond	64
Tartu linn ja maakond	67

Tubade täitumine majutusasutustes	72
Lõuna-Eesti turismitaristu	73
Kestliku turismi edendamise meetmed	74
Lisa 5. Julgete tulevikutegevuste sõnastused	75

Sissejuhatus

Lõuna-Eesti on tuntud oma mitmekesise kultuuripärandi, ainulaadse looduse ja külalislahkete kogukondade poolest. Nende tugevuste maksimaalseks ärakasutamiseks on SA Tartumaa Turism koostanud Lõuna-Eesti turismistrateegia aastateks 2025–2030, mille eesmärk on kujundada piirkonnast **elamusterohke, külalislahke ja kestlik turismisihtkoht, mis pakub elamusi igale külastajale olenemata reisi eesmärgist või hooajast**. Strateegia seab selged ja terviklikud arengusuunad, mis toetavad tasakaalustatud ja jätkusuutlikku kasvu ning tugevdavad Lõuna-Eesti mainet atraktiivse turismi piirkonnana nii Eestis kui ka rahvusvaheliselt.

Strateegia sisendi loomisse olid kaasatud juhtrühm ja kuus valdkondlikku töörühma, mis analüüsisid põhjalikult piirkonna vajadusi ning määratlesid tulevikusuunad. Protsessi käigus viidi läbi mitmeid seminare ja kohtumisi, kus kaardistati sihtrühmade ootused ja vajadused. Lisaks analüüsiti turismitrende ja sihtturge, et kujundada strateegia, mis vastaks Lõuna-Eesti spetsiifilistele võimalustele ja potentsiaalidele.

Tulemuseks on praktiline töödokument, mis kirjeldab konkreetseid eesmärke ja samme nende saavutamiseks. Strateegia keskendub maakondade ja sektorite ülesele koostööle, mis toetab piirkonna tasakaalustatud arengut. See lähtub Lõuna-Eesti eripäradest ning edendab kestlikkust, koostööd ja nutikaid lahendusi, aidates kujundada Lõuna-Eestist maailmatasemel turismisihtkoha.

Mõisted ja lühendid

EIS - Ettevõtluse- ja Innovatsiooni Sihtasutus

PEEK - atraktiivne piirkondlik ettevõtlus- ja elukeskkond

MARO - maakondlik arendusorganisatsioon

KOV - kohalik omavalitus

VT - Visit Tartu (Tartu linna turismi esindajana)

Klaster - Lõuna-Eesti Turismiklaster (elluviijana töötajaskond, finantseerijana klasteri tulud)

SATT - Sihtasutus Tartumaa Turism (Lõuna-Eesti Turismiklaster + Visit Tartu)

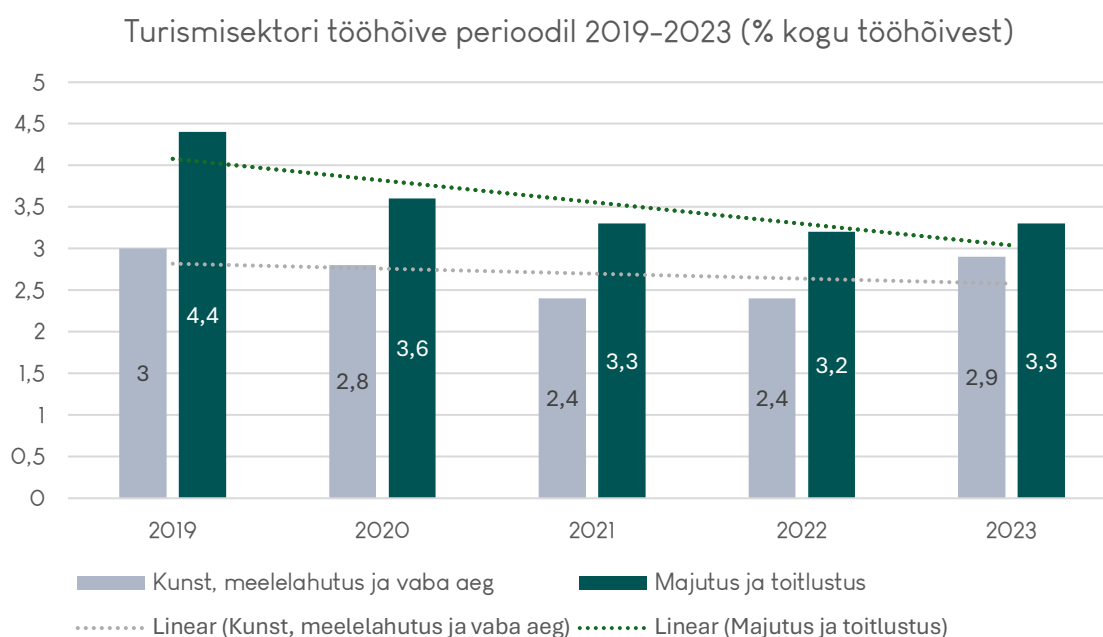
Story telling - turundusvõte, mille abil brändid loovad emotsionaalse sideme oma sihtrühmaga, kasutades lugusid, mis on autentsed, loovad ja inspireerivad turundusvõttena.

Sisenemisväravad - koht, kuhu külastajad esimesena saavad ja kust nad sihtkohta sisenedes esmase info saavad. Turismis tähistavad sisenemisväravad sõlmpunkte - lennujaamad, bussijaamad ja rongijaamad - kus on võimalus pakkuda reisijatele infot piirkonna turismivõimaluste kohta.

Free independent traveller tourism kontseptsioon keskendub iseseisvale ja paindlikule reisimisele, kus reisija planeerib ja korraldab oma reisi ilma organiseeritud grupireiside abita. Lähenemine on populaarne nende seas, kes otsivad isikupärastatud ja unikaalseid reisikogemusi, mis võimaldavad sügavamalt sukelduda sihtkoha kultuuri ja igapäevaellu.

Turismivaldkonna trendid

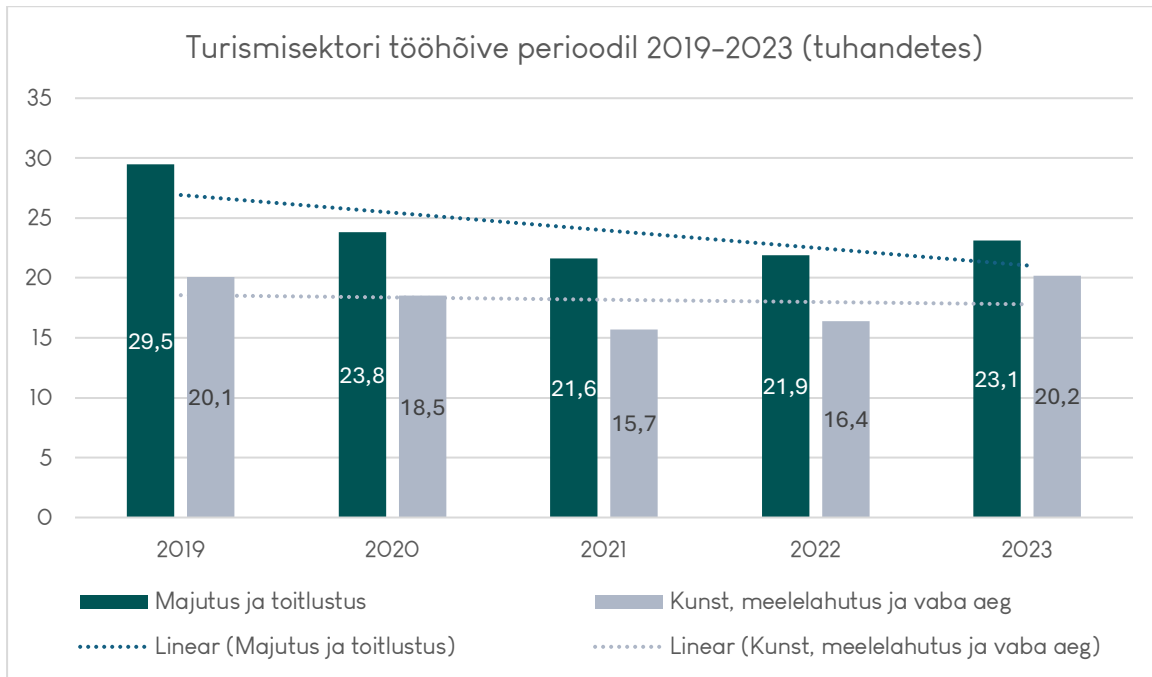
Turismisektori arengut on märkimisväärselt mõjutanud Covid-19 ja teenuse pakkumisel on endiselt oluline Covid-19 ohutus, vastutustundlikkus ja paindlikkus. Majutus-, toitlustus-, kunsti- ja meelelahutuse sektoris on Covid-19 kriisi järel tööhõive osakaal olnud langustrendis (Joonis 1). Kriisist tuleneva majandusliku raskuse tõttu olid ettevõtted sunnitud koondama töötajaid, kellest suur osa vahetas töövaldkonna stabiilsema vastu. Joonisel (Joonis 1) on toodud Eesti turismisektori tööhõive viimase viie aasta näitajad.

Joonis 1 Eesti turismisektori tööhõive perioodil 2019–2023¹

Covid-19 kriisi algusest on Eesti majutus- ja toitlustussektor kaotanud aastaks 2023 6 400 töelist (Joonis 2). Madalaim seis oli 2021 aastal, mil töötajate hulk oli vähenenud 7 900 võrra. Kunsti, meelelahutuse ja vaba aja sektori tööhõive vähenes Covid-19 kriisi järel samuti, kuid aastaks 2023 oli näitaja 2019 aasta tasemest 100 võrra suurem.

¹ Statistikaamet. Andmekogu T0200: Hõivatud ja palgatöötajad

Joonis 2 Eesti turismisektori tööhõive perioodil 2019–2023

Tänaseks on Euroopa turismisektor Covid-19 kriisist taastumas, kuid 2023 aastal külastas Euroopat 6% vähem külastajaid kui 2019. aastal. 2021 aastal oli Euroopa külastatavus 59% väiksem². Ka Eesti turismisektor on taastumas, kuid külastajate arv jääb siiski alla Covid-19 eelsele tasemele. Eesti turismisektori taastumist mõjutavad üha kallinevad hinnad ja sõda Ukrainas, mille tõttu oleme väliskülastajate jaoks ohupiirkond³.

Üheks negatiivseks trendiks on viimaste aastate hoogne hinnataseme tõus. **Eesti on muutumas külastajate jaoks liialt kalliks sihtkohaks.** Euroopa Komisjoni koostatud leibkonna kulutuste hinnataseme indeksist⁴ on näha, et Soome hinnatase on Euroopa keskmisest 24,5% kõrgem, võrdluseks Eesti hinnatase jääb keskmisele 2% võrra alla. Samas Läti ja Leedu hinnatasemed jäävad vastavalt 13% ja 19% madalamale. 2023 seisuga on Eesti majutuskohtade hinnad muutunud võrreldes 2019. aastaga 14% kallimaks. Lisaks on tarbijahinnaindeks muutunud 2023 aastal 9,2% võrra suuremaks võrreldes 2022 aastaga⁵. Järjest enam hindavad kliendid hinna ja kvaliteedi suhet, mistõttu on oluline, et kõrged hinnad väljenduksid ka turismisektori pakutavas kvaliteedis⁶.

Eesti riigi peamised turismisektori **arengusuunad keskenduvad jätkusuutlikkusele ja digitaliseerimisele**, hõlmates keskkonnasõbralikke teenuseid, kaasaegsete

² UN Tourism. (2024). International Tourism to Reach Pre-Pandemic Levels in 2024. [Link](#).

³ ERR. (2023). Turismisektor näeb turistide vähesuse põhjusena sõda ja hinnatõusu. [Link](#).

⁴ Comparative price levels of consumer goods and services. [Link](#).

⁵ Statistikaamet. Hinnad. [Link](#). Vaadatud 06.08.

⁶ European Travel Commission. (2024). European tourism 2024 – Trends & Prospects. [Link](#).

tehnoloogiate kasutamist, kogukonna väärtustamist ja pärimuskultuuri hoidmist. Kliendid muutuvad aina teadlikumaks ning jätkusuutlikkus on üha olulisem turismisektori osa.

Lõuna-Eesti turismitrendid vastavad üldistele riigi suundadele ning üha rohkem pööratakse rõhku **kestliku turismi arengule ja propageerimisele**. Kliendid hindavad turismiobjektide küllastamisel kestliku turismi infrastruktuuri, näiteks ühistranspordi, ja selle kasutamise võimalusi uute sihtkohtade avastamisel⁷. Samas on maapiirkondade infrastruktuur ja ligipääsetavus endiselt küllaltki kehv ja näiteks ühistransporti kasutades ei ole võimalik turismiobjekte küllastada.

Oluliseks on muutunud ka **võrdõiguslikkus**, mille puhul on keskmes meeste ja naiste kaasatus erinevate sektorite tööhõives ja tegevuste korraldamises⁸.

Kestlikkuse tõusuga on turismisektori jaoks oluline⁹:

- Ökoloogiliste protsesside, looduspärandi ja bioloogilise mitmekülguse säilitamine.
- Elujõulise ja pikaajalise majandustegevuse tagamine.
- Turisti vajadustega arvestava olulise taristu kavandamine ja väljaarendamine.
- Kestliku turismi põhimõtteid järgivate ärimudelite toetamine.
- Sidusrühmade teadlikkuse tõstmine ja keskkonnajuhtimise programmide tutvustamine ning elluviimine.

⁷ Lõuna-Eesti turismistrateegia 2021-2025. (2022). [Link](#).

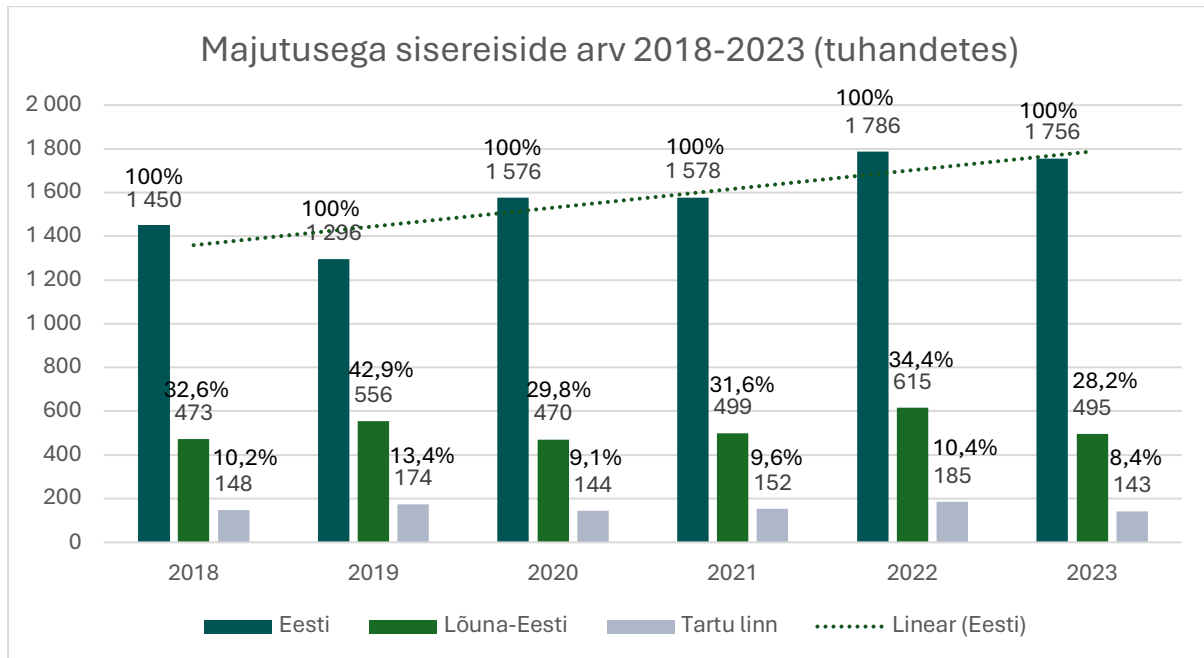
⁸ OÜ Cumulus Consulting; Civitta Eesti AS. (2021). Tartumaa ettevõtluskeskkonna tugiteenuste hetkeseis ja arengusuunad. [Link](#).

⁹ Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Turismistrateegia 2022-2025. [Link](#).

Sihhturgude ülevaade

Siseturism

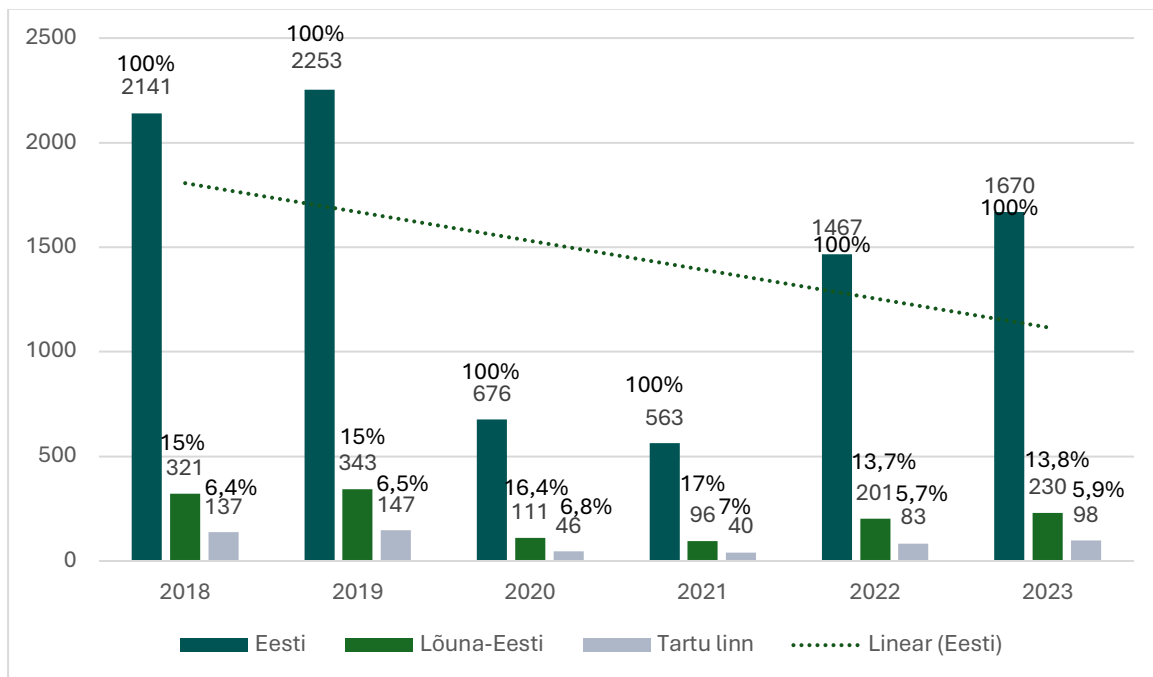
Joonis 3 Majutusega sisereiside arv 2018-2023¹⁰

Üldine Eesti siseturism on kasvutrendis ja ületas 2023. aastal Covid-19 pandeemia eelset aega (Joonis 3). Lõuna-Eesti külastatavus on madalam võrreldes 2019. aastaga ja 2023 aasta majutatud sisekülastajate arv langes võrreldes eelneva aastaga ligikaudu 24%. 2023 ja 2022 andmetest on näha, et Lõuna-Eesti ja Tartu linna majutatud sisekülastajate arv on langenud. Põhjus majutusega sisereiside arvu vähenemisele Lõuna-Eestis 2023. aastal võib peituda üldises hinnataseme tõusus – inimeste reisid on lühemad ja tihtipeale ilma ööbimiskohata. Samuti võib põhjus olla seotud odavlendude ja odavamate sihtkohtade hindadega, millega on Lõuna-Eesti turismisektoril raske konkureerida. Kindlasti oli pandeemia ajal siseturismi hoogustumise üheks põhjuseks Covid-19 kriisist tulenev mõju – välisriikide reisipiirangute tõttu olid inimesed sunnitud valima kodumaiseid alternatiive puhkuse veetmiseks, kuid pärast piiride taasavamist on inimestel võimalik reisida välisriikidesse ja selle arvelt võib aeglustuda siseturismi osakaal. Samuti mõjutavad siseturismi majanduslik ebakindlus ja kasvavad elamiskulud, mis on pannud inimesi otsima soodsamaid puhkusevõimalusi kodumaal. Samas jälgitakse ka siseturismi puhul üha rohkem kohapealseid kulutusi, otsitakse tasuta alternatiive ja tehakse vähem emotsioon oste. Kuna Eesti hinnatase on tõusev, võivad inimesed hakata eelistama välismaist puhkust, kuna selle hind võib olla samaväärne kodumaise majutusega puhkusega.

¹⁰ Statistikaamet TU131: MAJUTATUD I Näitaja, Maakond, Elukohariik ning Vaatlusperiood. [Link](#).

Väliturism

Joonis 4 Majutatud välisküllastajate arv 2018-2023¹¹

Välisküllastajate arv vähenes pärast 2019. aastat ligikaudu 75% võrra ning saavutas madalaima punkti 2021 aastal (Joonis 4), mil majutatud välisküllastajate arv oli umbkaudu 560 tuhat inimest. Langustrendi põhjuseks võib lugeda koroonapandeemia. Kindlasti on sõda Venemaa ja Ukraina vahel avaldanud mõju turismi taastumisele, aeglustades selle kasvu tempot. Venemaa küllastajatel puudub võimalus Eestisse reisida. Samas oli 2021 aastal Lõuna-Eesti küllastatavus protsentuaalselt võrreldes Eesti üldise tasemega kõige parem – 17% kogu riigi välisküllastajatest majutati Lõuna-Eestis. Varasemalt jäi Lõuna-Eesti küllastajate arv võrdluses Eesti üldise tasemega alla 2021 taset. Majutatavate välisküllastajate arv on alates 2022. aastast kasvutrendis, kuid ei küündi siiski pandeemia eelsele tasemele. Lõuna-Eesti ja Tartu küllastatavus on sarnaselt Eesti üldisele trendile olnud alates 2022. aastast kasvutrendis, kuid näitajad jäävad alla 2019. a tasemele.

¹¹ Statistikaamet TUI31: MAJUTATUD I Näitaja, Maakond, Elukohariik ning Vaatlusperiood. [Link](#).

Prioriteetid

Puhka Eestis sihtturgude jaotuse kohaselt jaotub Eesti üldine sihtturg turismivaldkonnas neljaks¹²:

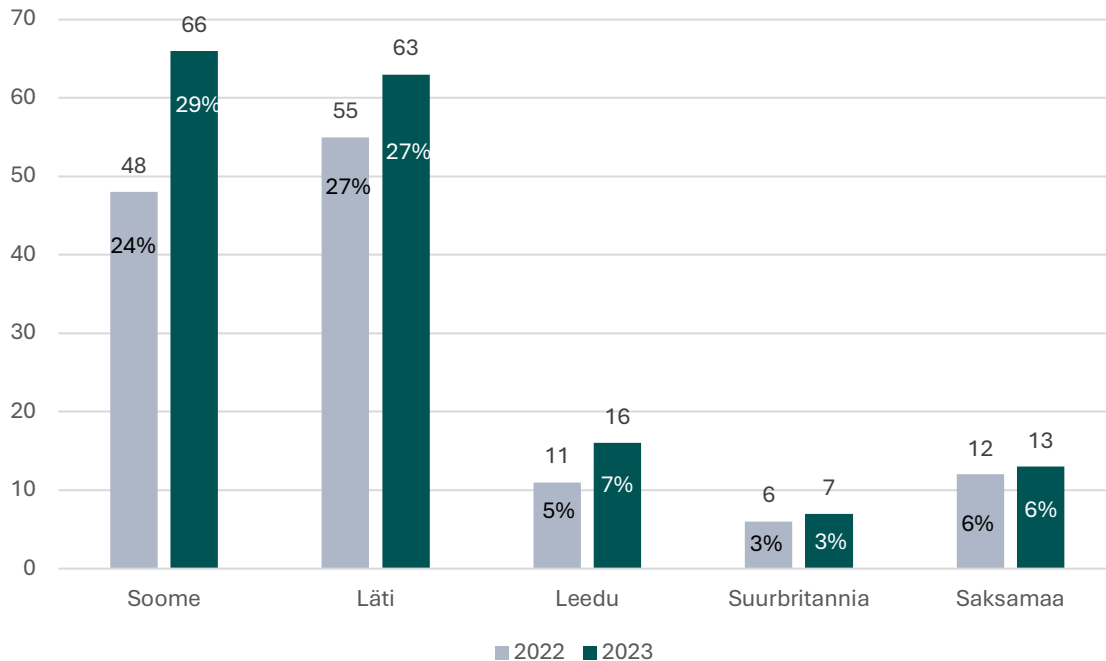
- **I prioriteet:** Soome, Läti, Saksamaa.
- **II prioriteet:** Rootsi, Suurbritannia, USA.
- **III prioriteet:** Leedu, Poola, Itaalia, Hispaania, Holland, Šveits.
- **IV prioriteet:** Jaapan.

Lõuna-Eesti jaoks oleks statistikast lähtuvalt kõige mõistlikum keskenduda Soome, Läti, Saksamaa, Leedu ja Suurbritannia sihtturgudele¹³. Sihtturgude valikul on silmas peetud ühendusi Tartuga, näiteks lendude jätkulendude puhul. Seejuures on olulisteks need turismi sihtturud, mis on varasemalt olulised olnud, sh. Soome, Läti ja Leedu, kuid samas on sooviks jõuda turismi näitajatelt 2019 tasemele, mistõttu on iga turist oluline. Samuti on oluline keskenduda Eesti siseturule ja meelitada kohalikke külastajaid. Kõikide sihtturgude puhul on näha külastajate arvu tõusu (Joonis 5) viimasel kahel aastal.

Protsentuaalselt moodustasid Lõuna-Eesti väliskülastajatest soomlased 2022 ja 2023 aastatel vastavalt 24% ja 29%. Läti külastajad moodustasid samadel aastatel 27% kõikidest Lõuna- Eesti külastajatest, Leedu külastajad vastavalt 5% ja 7%, Saksamaa 6% ning Suurbritannia 3%. Trendina on näha Soome ja Leedu külastajate osakaalu tõusu, Läti, Suurbritannia ja Saksamaa külastajate arv jäi aastatel 2022 ja 2023 protsentuaalselt samale tasemele. Seejuures on eesmärgiks kasvatada turistide arvu 10% kõikidel turgudel.

¹² Puhka Eestis. Sihtturgude ülevaated (onepagerid). [Link](#).

¹³ Tartu linna turundusstrateegia 2023-2026

Joonis 5 Lõuna-Eesti sihtturu külastajad riikide lõikes 2022 ja 2023 (tuhandetes) ja % Lõuna-Eesti külastajatest¹⁴

Euroopa Liidu turg

Euroopa Liidu külastajatest väisab Eestit enim Soome ja Läti külastajad. Kõige enam kulutavad keskmiselt Eestisse reisides ühe reisi kohta raha soomlased (317€) ja sakslased (315€) ning kõige vähem Leedu külastajad (150€). Soome külastajad külastasid aastal 2023 Lõuna-Eestit 28% rohkem kui 2022 aastal, Läti külastajate külastuste arv oli 13% kõrgem kui 2022 aastal. Samas on protsentuaalselt kasvanud oluliselt ka Leedu külastajate arv, kelle puhul on tõus suisa 31%. Samas moodustasid Leedu külastajad kõikidest Lõuna-Eesti külastajatest 2023. aastal 7%. Lõuna-Eesti turismisektori puhul on oluline uurida põhjuseid, mis on mõjutanud eelmainitud külastajate arvu tõusu. Erilist rõhku tuleks pöörata Leedu külastajatele, kelle puhul külastuste arv on protsentuaalselt kasvanud kõige rohkem.

Soome¹⁵

Soome väliskülastajate ööbimiste arv moodustab kõikidest sihtturu riikidest 38,5% ning on kõige kõrgem näitaja. Statistikaameti¹⁶ andmetel külastas 2023. aastal Eestit 696978 Soome külastajat. Aastal 2023 ööbis Eestis 19,5% rohkem Soome külastajaid kui 2022. aastal. Hindade poolest on Soome siiani veidi Eestist kallim, mistõttu võib eeldada, et Eestisse reisimine on nende jaoks pigem soodne. 65% soomlastest reisib Eestisse puhkuse eesmärgil, 9% tööreisina, 8% sugulaste ja tuttavate külastamise eesmärgil ning protsentuaalselt sama hulk kultuuriüritustel osalemise

¹⁴ Statistikaamet. TU131: MAJUTATUD | Näitaja, Maakond, Elukohariik ning Vaatlusperiood. [Link](#).

¹⁵ Soome. Põhinäitajad 2023. [Link](#).

¹⁶ Statistikaamet. TU131: MAJUTATUD | Näitaja, Maakond, Elukohariik ning Vaatlusperiood. [Link](#).

eesmärgil. Protsentuaalselt külastavad Eestit enim 45–54 aastased (21%) ja 55–64 aastased (22%). Keskmiselt kulutavad soomlased ühe reisi jooksul 317€, mis on öö kohta 153€.

Soome peamiseks fookuseks on kultuuripuhkus – sündmuste ja muuseumite külastamine – toiduturism ja tervise puhkus – spaade külastamine, toidukultuuri nautimine, eripäraste toidu traditsioonidega tutvumine. Eestiga konkureerivad turud on Soome siseturism (75% soomlastest plaanib 2024 reisida just Soomes), Rootsi (18% soomlastest) ja Läti (3% soomlastest).

Lõuna-Eestisse jõuab aga Soomest pärit külastajaid võrdlemisi vähe – 5,2% kõikidest Soomest Eestisse saabunud reisijatest ööbib Lõuna-Eestis, suurem osa, 4%, Tartus.

Läti¹⁷

 Läti väliskülastajate ööbimiste arv moodustab kõikidest sihtturu riikidest 10,8%. Aastal 2023 külastas Statistikaameti andmetel Eestit 229163 Läti päritolu külastajat¹⁸. Samal aastal ööbis Eestis 13,2% rohkem külastajaid kui 2022. aastal. 42% lätlastest reisib Eestisse puhkuse eesmärgil, 16% tööreisina, 15% sugulaste ja tuttavate külastamise eesmärgil. 9% külastajatest tuleb Eestisse kultuuriüritustel osalemise eesmärgil. 5% külastajatest tuleb Eestisse spordi eesmärgil ja protsentuaalselt sama kodus läbib Eestit transiidina. Kõige enam külastavad Eestit 35–44 aastased külastajad (30%), 25–34 aastased (25%) ja 45–54 aastased (23%). Keskmiselt kulutavad lätlased ühe reisi jooksul 150€, mis on öö kohta 88€.

Suurim fookus on suunatud spaapuhkustele – veekeskustele ja atraktsioonidele – ning kultuuripuhkusele – kultuuri- ja spordisündmuste külastamine, vaatamisväärsuste ja muuseumite külastamine. Konkureerivateks riikideks on Leedu, Rootsi ja Soome, mille puhul peamiseks põhjusteks on lähedus ja reisimise mugavus.

Suur osa kõikidest Eestisse saabuvatest Läti päritolu külastajatest väisab Lõuna-Eestit – kõikidest ööbimistest 18,4% on Lõuna-Eestis, 11,5% ööbimistest Tartu linnas.

Saksamaa¹⁹

Statistikaameti andmetel külastas 2023. aastal Eestit 87787 Saksa päritolu külastajat²⁰. Saksamaalt pärit külastajate osakaal väliskülastajate ööbimistest on 6,1%. Aastal 2023 ööbis Eestis 13,7% rohkem Saksamaa päritolu külastajaid kui 2022. aastal. 63% sakslastest reisib Eestisse puhkuse eesmärgil, 11% tööreisina, 10% saabub Eestisse sugulaste või tuttavate külastamiseks. 6% külastajatest väisab Eestit kultuuriüritusel osalemiseks. Kõige enam väisavad Eestit 25–34 aastased külastajad (26%), 35–44

¹⁷ Läti. Põhinäitajad 2023. [Link](#).

¹⁸ Statistikaamet. TUI31: MAJUTATUD I Näitaja, Maakond, Elukohariik ning Vaatlusperiood. [Link](#).

¹⁹ Saksamaa. Põhinäitajad 2023. [Link](#).

²⁰ Statistikaamet. TUI31: MAJUTATUD I Näitaja, Maakond, Elukohariik ning Vaatlusperiood. [Link](#).

 aastased (15%) ja 45–54 ning 55–64 aastased (17%). Keskmiselt kulutavad sakslased ühe reisi jooksul 315€, mis on öö kohta 95€.

Saksast pärit küllastajate puhul on suurim fookus suunatud looduspuhkusele (looduselamuste pakkumine, matkamine, saarte küllastamine) ja kultuuripuhkusele (arhitektuuriobjektide, muuseumite ja mõisate küllastamine.). Peamisteks konkureerivateks riikideks on Läti, Poola, Leedu, Soome ja Rootsi, kuhu on mugavam reisida ja kuhu toimuvad otselennud.

7,8% kõikidest Eestit küllastavatest Saksamaalt pärit küllastajatest ööbib Lõuna-Eestis, sellest 4,7% Tartus.

Leedu²¹

 2023. aastal väisas Statistikaameti andmetel Eestit 78962 Leedu küllastajat²². Leedu välisküllastajate ööbimiste arv moodustab kõikidest sihtturu riikidest 3,9%. Aastal 2023 ööbis Eestis 25,7% rohkem Leedust pärit küllastajat kui 2022. aastal. 34% leedukatest reisib Eestisse puhkuse eesmärgil, 24% tööreisina, 15% küllastajatest tuleb Eestisse kultuuriüritustel osalemise eesmärgil. 9% küllastajatest läbib Eestit transiidina. 8% küllastajatest reisib Eestisse spordi eesmärgil ning protsentuaalselt sama kogus küllastab Eestit sugulaste või tuttavate küllastamiseks. Kõige enam küllastavad Eestit 35–44 aastased küllastajad (26%), 25–34 aastased (23%) ja 45–54 aastased (24%). Keskmiselt kulutavad leedukad ühe reisi jooksul 182€, mis on öö kohta 90€.

Lõuna-Eestis ööbib 12% kõikidest Eestisse reisivatest küllastajatest, kellest 8,1% ööbib Tartus.

Leedust pärit küllastajate puhul on suurim fookus suunatud looduspuhkusele (looduselamused, matkamine) ja kultuuripuhkusele (arhitektuuriobjektide, muuseumite ja mõisate küllastamine). Suurimateks konkurentideks on Läti, Poola, Skandinaavia ja Soome, kuhu on lihtne reisida ja kus on tugevad teemaparkidega sihtkohad peredele.

²¹ Leedu. Põhinäitajad 2023. [Link](#).

²² Statistikaamet. TUI31: MAJUTATUD | Näitaja, Maakond, Elukohariik ning Vaatlusperiood. [Link](#).

Euroopa Liidu väline turg

2023. aastal oli Eestis märkimisväärne kasv Jaapanist pärit külastajate arvus, mis tõusis võrreldes 2022. aastaga 228%. Samuti suurenes USAst pärit külastajate arv 20,6% ja Suurbritanniast pärit külastajate arv 30,4% võrra. Kõige rohkem külastajaid saabus Suurbritanniast, kokku 60 210 külastajat, järgnes USA 44 981 ja Jaapan 5962 külastajaga. Lõuna-Eestis veetis oma öö 5,7% Suurbritanniast pärit külastajatest, mis on suurim osakaal Euroopa Liidu välistest turgudest. Samuti paistab silma USA külastajate keskmine kulutus, mis ulatus 507€ reisi kohta, Suurbritannia külastajatel oli sama näitaja 381€ ja Jaapani külastajatel 349€. Euroopa Liidu välisel turul tuleks suurimat rõhku pöörata Jaapani külastajatele, kelle osakaal on kasvanud teiste riikide külastajatega võrreldes oluliselt rohkem. Seejuures tuleb uurida, millised on peamised põhjused Eestisse reisimiseks. Lisaks on mõistlik pöörata tähelepanu ka USA külastajatele, kelle puhul on näha suurimaid kulutusi reisi ajal.

Suurbritannia²³

Suurbritannia külastajate osakaal väliskülastajate ööbimistest on 3,6%. 2023. aastal külastas Eestit Statistikaameti andmetel 60210 külastajat²⁴. Samal aastal ööbis Eestis 30,4% rohkem Suurbritannia külastajaid kui 2022. aastal. 45% brittidest reisib Eestisse puhkuse eesmärgil, 19% tööreisina, 15% saabub Eestisse sugulaste või tuttavate külastamiseks. 9% külastajatest väisab Eestit kultuuriüritusel osalemiseks. Kõige enam külastavad Eestit 25–34 aastased külastajad (27%), 35–44 aastased (20%) ja 45–54 aastased (18%). Keskmiselt kulutavad Suurbritannia külastajad ühe reisi jooksul 381€, mis on öö kohta 132€.

Lõuna-Eestis ööbib 5,7% kõigist Eestisse reisivatest külastajatest, kellest 4,8% ööbib Tartus.

Peamisteks fookusvaldkondadeks on kultuuripuhkus – linnapuhkus, UNESCO maailmapärandi vaatlemine ning olulise trendina on tõusmas talvetegevused. Lisaks pööratakse rõhku looduspuhkusele, mis on aastaringselt kiiresti ja lihtsalt kättesaadav. Suurimateks konkurentideks on Soome ja Läti, kuhu on lihtne reisida eeskätt hea lennuühenduse tõttu ning mis on loodusturismiks atraktiivsed sihtkohad.

Ameerika Ühendriigid

USA külastajate osakaal väliskülastajate ööbimistest on 4,9%. 2023. aastal külastas Eestit EAS andmetel 44981 külastajat²⁵. Samal aastal ööbis Eestis 20,6% rohkem USA külastajaid, kui 2022. aastal. 61% ameeriklastest reisib Eestisse puhkuse eesmärgil, 16% tööreisina, 11% saabub Eestisse sugulaste või tuttavate külastamiseks. 6% külastajatest väisab Eestit kultuuriüritusel osalemiseks. Kõige enam külastavad Eestit 45–54

²³ Suurbritannia. Põhinäitajad 2023. [Link](#).

²⁴ Statistikaamet. TUI31: MAJUTATUD I Näitaja, Maakond, Elukohariik ning Vaatlusperiood. [Link](#).

²⁵ EAS Sihtturgude ülevaated. [Link](#).

aastased külastajad (22%), 55–64 aastased (20%) ja 25–34 aastased (16%). Keskmiselt kulutavad Ameerika Ühendriikide külastajad ühe reisi jooksul 507€, mis on öö kohta 145€.

Peamisteks fookusvaldkondadeks on kultuuripuhkus – UNESCO maailmapärandi vaatlemine, arhitektuur. Lähtuvalt EAS-i valitud fookussõnumitest kõnetab sellist külastajat ka meie rahvuslike eripärade bukett, nagu suitsusaun, vanausulised, Kihnu kultuur jmt ning võimalus sama reisi raames külastada ka meie lähiriike, nt põigata Helsingisse.

Lõuna-Eestis ööbib 4,1% kõikidest Eestisse reisivatest külastajatest, sh Tartu linna s 3,2% kõigist USA külastajatest.

Konkureerivate riikide osas ühest infot kättesaadaval ei ole, kuid lähtudes eeltoodust võime eeldada, et suurimateks konkurentideks on Soome ja Läti, eeskätt väga hea lennuühenduse tõttu ning sarnasustele Eestiga arhitektuuriliste vaatamisväärsuste ja piirkonnale omaste rahvuslike eripärade olemasolu osas.

Väliskülastaja uuringule²⁴ vastanutest (n 244) 51% saabus siia liinilaevaga ja 40% lennukiga.

Jaapan

Jaapani külastajate osakaal kõigist väliskülastajate ööbimistest on 0,19%. 2023. aastal väisas Eestit EAS andmetel 5962 külastajat²⁴. Samal aastal ööbis Eestis 228% rohkem Jaapani külastajaid, kui 2022. aastal (mil siin ööbis vaid 1817 külastajat). 79% küsitlitud jaapanlastest (kokku 43 küsitlusele vastajat) reisib Eestisse puhkuse eesmärgil, 12% tööreisina, 5% saabub Eestisse sugulaste või tuttavate külastamiseks. Samuti 5% külastajatest väisab Eestit kultuuriüritusel osalemiseks ja veel sama palju spordiga seonduvalt. Kõige enam külastavad Eestit 25–34 aastased külastajad (25%), 65–74 aastased (21%) ja 35–44 aastased (19%). Kõige enam viibisid vastajad Eestis 1–2 ööd (vastavalt 36% ja 30%). Keskmiselt kulutasid küsitlusele vastanud külastajad ühe reisi jooksul 349€, mis tegi keskmiselt kulutuseks siin viibitud öö kohta 126€.

Peamisteks fookusvaldkondadeks on kultuuripuhkus – peamise põhjusena Eestit külastada toodi välja arhitektuuri. Lisaks soovile külastada uusi reisisihtkohti (70% vastanutest) oli üheks siia saabumise põhjuseks ka UNESCO maailmapärandi vaatlemise soov (50% vastajate puhul), 20% vastajate puhul ka toit. Eeltoodust ning Jaapani ja Eesti kultuurierinevustest lähtuvalt võib eeldada, et sarnaselt USA külastajatega peaks ka Jaapani külastajat kõnetama meie rahvuslike eripärade bukett, nagu suitsusaun, vanausulised, Kihnu kultuur jmt ning võimalus sama reisi raames külastada meie lähiriike.

Konkureerisimegi peamiselt Soome, Läti ja Leeduga, mida küsitlusele vastanud sama reisi vältel samuti külastasid (neist vastavalt 67%, 32% ja 30%). Vastanutest 61% saabus

siia liinilaevaga ja 31% lennukiga. Põhjuseks eeldatavasti meie ja naabrite sarnasus arhitektuuriliste vaatamisväärsuste ja piirkonnale omaste rahvuslike eripärade osas.

Lõuna-Eestis ööbis 4,4% kõikidest Eestisse reisivatest Jaapani külastajatest, neist eranditult kõik (264 in) Tartu linnas.

Põhimõtted

Lõuna-Eesti turismistrateegia keskendub neljale läbivale põhimõttele – **kestlikkus**, **külalislahkus**, **nutikus** ja **koostöö**.

Kestlikkus

Kestlikkus tähendab turismisektori kohandamist säästva arengu põhimõtetega. See on keskkonnale ja kogukonnale turismi negatiivset mõju vähendav reisielamus. Kestlikkuse laiemale rakendamisele aitab kaasa selle mugavaks muutmine nii külastaja, kui turismiettevõtja jaoks. Seetõttu on oluline leppida kokku kestlikkuse elluviimise miinimumnõuetes, mis toimivad (kvaliteedi)margina.

Kestlikkust toetab ka piirkonna hea ühendatus peamiste sihtturgudega, optimaalsed turismi marsruudid ning turismiinformatsiooni mugav kättesaadavus. Seetõttu on oluline panustada Lõuna-Eesti turismiobjektide ja teenuste ligipääsetavuse parandamise erinevatele ühiskonna gruppidele. Peamiseks ligipääsetavuse parandamise suunaks on kaasatus otsustusprotsessidesse.

Külalislahkus

Külalislahkus turismis on oluline aspekt, mis mõjutab küllastajate rahulolu, sihtkoha mainet ning aitab ehitada tugevat turismitoodet. Külalislahkus hõlmab mitmeid aspekte:

- Sõbralik ja hooliv teenindus, kohalike elanike abivalmidus ja tähelepanelikkus;
- Personaalne lähenemine aitab pakkuda vastavalt reisija huvidele ja eelistustele kohandatud reise, luua meeldejäätava ja erilise kogemuse;
- Teenindus küllastajatele arusaadavas keeles.

Turismiklastri fookuses on hea võõrustamise tava kokkuleppimine ja külalislahkuse arendamine koolituste kaudu.

Nutikus

Nutikus turismis hõlmab tehnoloogia ja innovatsiooni ning uute ärimudelite kasutamist, et parandada turismikogemust ja muuta see kestlikumaks. Innovaatilised turismitooted aitavad vähendada turismi sesoonsust. Nutikuse arendamisel on klasteri fookuses digiturunduse arendamine, innovatiivsete lahenduste piloteerimine ning koostöö haridus- ja teadusasutustega.

Koostöö

Koostöö on strateegia keskne põhimõte, mis ühendab kõik piirkonna osapooled ühiste eesmärkide saavutamiseks. Turismi arendamine koostöös koos eri tasemetega (riik, teised DMO'd, KOVID, ettevõtjad, haridus- ja teadusasutused, kogukond jne) osapooltega võimaldab luua tugevaid, aastaringselt pakutavaid turismiteenuseid,

suurendada piirkonna nähtavust, kasvatada sektori konkurentsivõimet. Lõuna-Eesti turismiklaster peab suurendama oma mõju ja osalust turismi arengut käsitlevates otsustusprotsessides.

Eesmärgid ja mõõdikud

Lõuna-Eesti turismi arengustrateegia on koostatud arvestades kuute peamist turismisektorit ja nende vajadusi:

- Loodusturism
- Seiklus- ja terviseturism
- Äriturism
- Kultuuriturism
- Toidurism
- Turismi arendamine

Kuigi turismistrateegia keskendub eelmainitud viiele peamisele turismisektorile, on kõik sektorid omavahel tihedalt põimunud. Üldjuhul tarbivad külastajad mitme erineva turismisektori pakutavaid teenuseid ja seetõttu on oluline, et erinevate turismiorganisatsioonide ja -ettevõtete vahel toimuks pidev koostöö.

Valdkonna eesmärkide realiseerimist hinnatakse konkreetsete mõõdikutega, mis võimaldavad jälgida edusamme ja saavutusi. Need mõõdikud annavad selge ülevaate sellest, kuidas seatud eesmärgid täidetakse ja millised on tulemused.

Peamised mõõdikud on määratletud üldeesmärgi juures, pakkudes selget raamistikku edusammude hindamiseks. Lisaks on iga valdkonna jaoks kehtestatud spetsiifilised mõõdikud, mis võimaldavad täpselt jälgida ja analüüsida konkreetsete eesmärkide saavutamist. See süsteem tagab tervikliku ja läbipaistva ülevaate valdkonna arengust ja tulemustest.

Üldeesmärk ja visioon

Lõuna-Eesti on aastaringselt elamusterohke, külalislahke ja kestlik turismisihtkoht.

Lõuna-Eesti on rahvusvaheliselt tuntud kestlik ja ligipääsetav turismisihtkoht, kus hinnatakse kõrgelt vastutustundlikke turismiteenuseid. Siinne sektori areng on tasakaalus, pakkudes väärtust nii kogukonnale kui ka turismiettevõtetele. Lõuna-Eestis ühendatakse elamusliku puhkuse võimalused koostöö, teadmiste vahetuse ja kaugtöö lahendustega, et luua külastajatele meeldejäävaid ja mitmekülgseid kogemusi.

Lõuna-Eesti turismistrateegia aluseks on visioon:

Aastal 2030 on Lõuna-Eesti omanäoliste kogukondade ja loodusega hästi kooskõlas toimiv kaleidoskoop, hea olemise paik, mille loovad üheskoos suur ja väike tegija.

Visiooni alusel on Lõuna-Eesti ühiselt toimiv võrgustik, milles kohtuvad erinevad kogukonnad ja ürgne loodus ja kus väärtustatakse kõiki turismisektori osapooli olenemata nende suuruselt.

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	METOODIKA
--------	----------	----------	-----------

1. Lõuna-Eesti turismisektori müügitulu (% kasv aastas)	N/A	N/A	Jälgitakse Maksu- ja Tolliameti andmeid (ettevõtluse statistika kohalike omavalitsuste kaupa) ja ekspordi näitajate muutust...
2. Lõuna-Eesti Peamiste sihtturgude küllastajad (arv aastas/osakaal kõikidest küllastajatest)	N/A	N/A	Jälgitakse peamiste sihtturgude LV, LT, DE, UK, FIN, siseturu küllastajate arvu muutusi Lõuna-Eesti majutusstatistika ülevaated - visitsouthestonia
3. Lõuna-Eestis viibitud aeg (keskmine öö arv) Maakondades viibitud keskmised ööd (arv)	N/A	N/A	Jälgitakse Eesti ja välisriikide keskmiste ööde arvu piirkonnaüleselt ja maakondade lõikes Lõuna-Eesti majutusstatistika ülevaated - visitsouthestonia
4. ReviewPro indeks (%)	2023a - 89.8%	2030a - 100%	Jälgitakse ReviewPro andmebaasis online kanalitest koondatud küllastajate tagasiside koondhinnat
5. Lõuna-Eesti majutusasutuste tubade täitumus (% aasta/kuude lõikes) (alammõõdik Tartu linn + maakonnad eraldi)	N/A	N/A	Iseloomustab turismi sesoonsust. Jälgitakse tubade täitumust piirkonnaüleselt, Tartu linna ja maakondade lõikes Microsoft Power BI
6. Kestliku ettevõtte märgisega turismiettevõtted/teenused Lõuna-Eestis (arv)	N/A	N/A	Jälgitakse teenuste ja ettevõtete arvu piirkonnas (s.h Ehe Märgis, Roheline Põlvamaa, Green Key, Roheline Muuseum, UmaMekk, Tartu toidumärgis või Blue Flag, EU Ecolabel, Travelife, Earth Check)
7. Turismiettevõtete lisandväärtus töötaja kohta (%)	N/A	N/A	Jälgitakse Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi majutuse ja toitlustuse lisandväärtuse näitajat . Tööjõu tootlikkus (puhas lisandväärtus hõivatu kohta) oli 2022 8 tuhat eurot. Lõuna-Eesti muutus võrreldes 2023 aastaga -3,6%. Osatähtsus kogu lisandväärtuses 2%.

Turismi arendamine

Strateegia koostamisel on aluseks Lõuna-Eesti turismisektori strateegiline juhtimine turismiklastri poolt. Lõuna-Eesti turismiklaster on organisatsioon, mis ühendab piirkonna turismiettevõtjaid, kohalikke omavalitsusi, arendusorganisatsioone ja teisi partnereid, et ühiselt arendada ja turundada Lõuna-Eestit. Klasteri strateegiline juhtimine põhineb koordineeritud koostööl ja ühtsete eesmärkide seadmisel, et suurendada piirkonna konkurentsivõimet nii siseturul kui ka välisurgudel. Seejuures on oluliseks koostöö kohalike turismiettevõtjate ja nende nähtavuse parandamine. Lisaks on juhtimise puhul oluline jälgida kõikide turismisektorite arengut, seejuures rahulolu erinevate turismiteenustega läbi rahuloluküsitluste.

Turismi arendamise eesmärk perioodil 2025–2030 on sõnastatud järgmiselt:

Lõuna-Eesti turismikoostöö on avatud ja kaasav, ambitsioonikas ja pika visiooniga, innustav ja toetav, tugevalt väärtustatud ning võimalusterohke kõigile osapooltele.

Lõuna-Eestis kujundatakse turismisektori koostöökeskkond, kus valitsevad avatus, kaasamine ning ambitsioonikus, mis toetuvad pikaajalisele visioonile. Kõik osapooled – ettevõtted, kogukonnad ja omavalitsused – tegutsevad ühiselt ja võrdselt panustades, mis loob tugeva pinnase kogu Lõuna-Eesti turismisektori arenguks. Koostöö kaudu saavutatakse inspireeriv ja toetav keskkond, kus sünnivad innovaatilised lahendused ja ellu viiakse kestlikud eesmärgid.

Mõõdikud

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	METOODIKA
1. Piirkonna turismi koostöövõrgustiku rahulolu klasteri toimimismudeliga (skaala)	2023a - N/A	N/A	Rahulolu küsitluse tagasiside koond
2. Arendustegevustes osalenud osapoolte rahulolu DMO poolt korraldatud arendustegevuste kasulikkuses piirkonna teenuste pakkujatele (skaala)	2023a - N/A	N/A	Rahulolu küsitluse tagasiside koond

Tegevussuunad

TURISMI ARENDAMINE				
TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIJA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
1. Juhtimise tõhustamine				
1.1. Klatri juhtimise tõhustamine (s.h struktuuri selgitamine ja täpsustamine, andmeanalüütika kasutamine otsuste ja tegevuste alusena jne)	2025-2028	Klaster	EIS	Pidev töö
1.2. Klatri väärtuspakkumise sõnastamine lähtuvalt teenusepakkujate ja avaliku sektori tegelikest vajadustest (hõlmab väiksemate tegevustena vajaduste kaardistamist, sihtgruppide ümbermõtestamist väärtuspakkumise disaini jne)	2025-2026	Klaster	EIS	
1.3. Kvaliteedimärgi ja miinimum kvaliteedinõuetele vastavuskriteeriumite loomine ja rakendamine klatri liikmetele	2027-2028	Klaster	EIS?	Uue klatri lepingperioodi tegevus (2027-2029)
1.4. Klattrisse kuulumist tähistava märgise	2027-2028	Klaster	EIS? Klaster?	Uue klatri lepingperioodi tegevus (2027-2029)

TURISMI ARENDAMINE

TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIIJA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
väljatötamine klasteri liikmetele				
1.5. Teenuse pakujate ning avaliku sektori teadlikkuse tõstmine turismiklasteri tegevustest	2025-2028	Klaster	EIS, VT	Pidev töö
2. Koostöö juhtimine				
2.1. Lõuna-Eesti ülese turismikoostöö mudeli kokkuleppimine ja rakendamine (s.h võrgustike ja partnerite kaardistamine, vastutajate kokkuleppimine teemade lõikes, tegevuskava väljatötamine jne)	2025-2026	MKM, EIS, Klaster	MKM, EIS, VT	
2.2. Rahvusvahelise koostöö arendamine (s.h koostöö partnerite kaardistamine, tegevuskava väljatötamine ning rakendamise ja kultuuripealinna koostöö kogemuste edasiandmine jne)	2026-2028	Klaster, EIS, KOV, MARO	EIS, VT	Tartu2024 kontaktid/partnerid
2.3. Koostöö kokkulepete uuendamine ning loomine	2025-2026	Klaster, KOV	EIS, VT, KOV	

TURISMI ARENDAMINE

TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIIVA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
KOV-idega, kaasamismehhanismide väljatöötamine ja rakendamine, s.h KOV sõpruspiirkondade võrgustike potentsiaali kasutamine				
2.4. Lõuna-Eesti turismimaastikul silmapaistvate turismitegijate kaardistamine ja järjepidev tunnustamine	2025-2028	Klaster, KOV	Klaster, VT, KOV	
2.5. Giiditeenuste kvaliteedi ja kättesaadavuse arendamine koostöös turismisektori organisatsioonidega	2025-2028	Klaster, KOV, MARO, VOCO	EIS, VT, MARO	
2.6. Koostöö arendamine ajakirjanikega ja FAM reiseid korraldamine	2025-2028	Klaster, EIS	Klaster, VT	
2.7. Osalemine rahvusvahelistel turismimessidel ja konverentsidel	2025-2028	Klaster, teenusepakkujad	Klaster, VT, MARO, KOV	

TURISMI ARENDAMINE

TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIIJA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
2.8. Mõjuisikute kaasamine turundustegevustesse	2025-2028	Klaster, teenusepakkujad	Klaster, VT, Interreg,	
2.9. Turismiteenuste pakujate suunamine koostööle ühispakettide loomiseks (nt kohtumiste korraldamine jne)	2025-2028	Klaster	Klaster	
3. Turismi teenuste arendamine				
3.1. Väikeettevõtjatele konsultatsiooni ja toe pakkumine eesmärgiga parandada nende konkurentsivõimet ja tõsta teenuse kvaliteeti	2025-2028	Klaster, MARO	EIS, MARO	
3.2. Mentorlusprogrammide arendamine ja pakkumine väikestele ettevõtetele (kogemuslood, mentortugi jne)	2026-2028	Klaster	Interreg	
3.3. Individuaalse lähenemise arendamine nii üksikisikute kui gruppide võõrustamisel	2025-2028	Klaster, teenusepakkujad EIS	EIS, Interreg, PEEK	

TURISMI ARENDAMINE

TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIIVA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
3.4. Mugavalt kasutatavate tagasisidestamise süsteemide loomine	2027-2028	Klaster, teenusepakkujad, EIS	EIS, PEEK	
3.5. Andmeanalüütika ja tehisintellekti võimaluste kasutamine, sh. AI õpetamine Lõuna-Eesti kohta infot andma, pakkumaks ärireisijatele personaliseeritud reisiplane, mis hõlmavad majutust, transpordi korraldust ja vaba aja tegevusi vastavalt nende eelistustele ja vajadustele				
3.6. Küllastajate vajaduste kaardistamine välisküllastajate uuringu käigus	2025-2028	Klaster		
4. Turunduse arendamine				
4.1. Uute turismi sihtrühmade kaardistamine ning turundusvõtete kohandamine nendeni jõudmiseks (nt militaarliitlased, kliimaturistid, nelja aastaaja	2025-2028	Klaster, teenusepakkujad	Klaster, PEEK	Turunduse ja tootearenduse koostöö (sihtrühmade põhiselt järkjärgult)

TURISMI ARENDAMINE

TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIIVA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
turundamine piirkonna eelisena)				
4.2. Free independent traveller tourismi teenuskontseptsiooni arendamine	2025-2028	Klaster, EIS, B2B koostööpartnerid	EIS	
4.3. Lõuna-Eesti turundusstrateegia väljatöötamine ja rakendamine s.h turismiteenuste kvaliteedi ja brändi arendamine, klienditeekonna analüüside läbiviimine ja tulemuste kasutamine, sisenemisväravate parem ära kasutamine turismiinfo jagamiseks, lugude jutustamise (storytelling) juurutamine turundusvõttena	2025-2028	Klaster	Klaster	Välja töötamine, 2025-2026, edasi rakendamine
5. Turismi kestlikkuse arendamine				
5.1. Juhendmaterjalide väljatöötamine ja rakendamine kestlikkuse kasvatamiseks	2026-2028	Klaster, EIS	EIS	

TURISMI ARENDAMINE

TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIIJA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
turismisektoris (s.h säästva arengu eesmärkide elluviimise toetamiseks)				
5.2. Info vahendamine kestliku turismi arendamiseks mõeldud toetuste kohta	2025-2028	Klaster , EIS, VT	EIS, VT	
5.3. Turismiettevõtete julgustamine taaskasutamisele, s.h eeskjuju rolli võtmine klatri poolt	2025-2028	Klaster	EIS	Tartu2024 kestlike teemade pärand
5.4. Turismi madalhooaja elavdamise meetmete väljatöötamine ja rakendamine	2026-2028	Klaster , teenusepakkujad, EIS, KOV, MARO	PEEK, teenusepakkujad	
5.5. Kestlikkuse ja ligipääsetavuse põhimõtete väljatöötamine ja kommunikeerimine turismisektori osapooltele	2026-2028	Klaster , EIS, KOV, MARO	EIS, KOV, MARO	
6. Lõuna-Eesti ligipääsetavuse parandamine				
6.1. Jõe- ja järvelaevanduse arendamises osalemine	2025-2028	Klaster, KOV, teenusepakkujad	KOV, Interreg, EIS	Osalemine võrgustike töös ning Riverways 2 projektis

TURISMI ARENDAMINE

TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIIVA, KAASUV OSAPPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
6.2. Osalemine Tartu ja Lõuna-Eesti taristuliste ühenduste, parandamisele suunatud kohtumistes	2025-2028	Klaster ja osapooled	EIS, VT, KOV	
6.3. Koostöö oluliste osapooltega turismiteenustele ligipääsetavuse parandamiseks kõikidele külastajatele (s.h piiratud võimetega inimestele, väikelaste vanematele jne)	2025-2028	Klaster , teenusepakkujad, KOV, MARO, erialaühendused	Klaster, Interreg	
6.4. Piirkonna turismiinfopunktide arendamine, sealhulgas turundusmaterjalide kohandamine ja sihtturu külastajate keelde tõlkimine, viidasüsteemi parandamise ettepanekute tegemine	2025-2028	Klaster , KOV, teenusepakkujad	Klaster, VT, teenusepakkujad, KOV	
6.5. Piirkonna transpordivõimaluste kaardistamine, peamiste turismiobjektide ja turismi alavaldkondade marsruutide	2025-2028	Klaster , teenusepakkujad	Klaster, EIS, PEEK, VT	

TURISMI ARENDAMINE

TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIIJA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
väljatötamine ning levitamine				
6.6. Teadlikkuse kasvatamine ühiskonnagruppide mitmekülgse ja sallivuse suurendamise vajadusest turismikeskkonnas	2025-2028	Klaster, erialaühendused, KOV, MARO	Interreg	
7. Külalislahkuse arendamine				
7.1. Hea võõrustamise ühtse tava kokkuleppimine ja selle rakendamise tagamine	2025-2028	Klaster, EIS, teenusepakkujad	Klaster	
7.2. Külalislahkuse tagasiside kogumine	2025-2028	Klaster	Klaster	
8. Nutikuse kasvatamine				
8.1. Turismiteenuste pakkujate diginähtavuse ja digipädevuse edendamine	2025-2028	Klaster, EIS	EIS	
8.2. Innovatiivsete digilahenduste kasutamine ja piloteerimine klatri poolt	2025-2028	Klaster	PEEK Interreg?	

Kultuuriturism

Kultuuriturism hõlmab pärandkultuuriga tutvumist, ajalooliste paikade, muuseumide, kunstigaleriide ja kultuurisündmuste külastamist. Seejuures on külastajate peamiseks motivatsiooniks õppida, avastada ja kogeda kultuurilisi vaatamisväärsusi ja teenuseid turismisihtkohas²⁶. Lõuna-Eestis kultuuriturismi fookuses on piirkonna omapära, kogukondade ja eriilmelisuse esiletoomine. Oluline on tagada hea ligipääsetavus kõikidele kultuuriturismi objektidele. Ligipääsetavuse tagamine aitab suuremal hulgal külastajatel jõuda turismiobjektideni, olenemata nende füüsilisest või vaimsest võimekusest.

Kultuuriturismi eesmärk perioodil 2025–2030 on sõnastatud järgmiselt:

Lõuna-Eesti on tunnustatud kultuuriturismi sihtkoht, mille elujõulised kogukonnad tutvustavad oskuslikult rikkalikku pärandkultuuri ja autentseid traditsioone.

Lõuna-Eesti on rahvusvaheliselt tuntud ainulaadne ja autentne kultuurisihtkoht, kus külastajad saavad kogeda rikkalikku pärandkultuuri ja kohalikke traditsioone. Piirkonna väärtuseks on unikaalsed inimesed ja kogukonnad, kelle mõju soovitatakse säilitada ja tulevastele generatsioonidele edasi anda. Kultuuriturismi keskmes on koostöö kohalike kogukondade ja turismiettevõtjatega. See hõlmab ajalooliste paikade, traditsioonide, käsitööoskuste ja kohaliku elustiili tutvustamist, pakkudes külastajatele sügavat ja väärtuslikku kultuurielamust, luues turvalisema ja sõbralikuma keskkonna nii kohalikele elanikele, kui ka külastajatele.

Mõõdikud

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	METOODIKA
1. Välisturu võimekusega kultuuriturismi ettevõtted Lõuna-Eestis (arv)	N/A	N/A	Jälgitakse valdkonna ettevõtete arvu, mille turundusmaterjalid on tõlgitud välisturu keeltesse Puhka Eestis I Puhka Eestis
2. Kultuuriturismi arendamisse kaasatud turismiettevõtjad (osakaal)	N/A	2030a - 50%	Metoodika vajab täpsustamist
3. Rahvusvahelised kultuuriüritused Lõuna-Eestis (arv)	N/A	N/A	Jälgitakse maailmatasemel esinejatega sündmuste arvu, metoodika täpsustub

²⁶ World Tourism Organization. (2019). UNWTO Tourism Definitions. UNWTO, Madrid. [Link](#).

Tegevussuunad

KULTUURITURISM				
TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIJA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
1. Turundus ja kommunikatsioon				
1.1. Teenusepakujate teadlikkuse tõstmine virtuaalreaalsuse lahenduste kasutamise võimalustest raskesti ligipääsetavate sündmuste ja kohtade puhul (näiteks vanausuliste jumalateenistustel)				?
1.2. Piirkonna ürituste esiletoomine ning nähtavuse promomine ja kommuniqueerimine (s.h regulaarse sisestamise vajalikkus Tartu ja Lõuna-Eesti Kuluuriakna jms keskkondadesse)	2025-2028	Klaster	EIS	
1.3. Tartu2024 pärandi sidumine Lõuna-Eesti kultuuriturismiga	2025-2028	Klaster, KOV, MARO	EIS, VT	EIS tööjõukulud
2. Kultuuriturismi teenuste arendamine				
2.1. Pärandi ja traditsioonide hoidmisega seotud tegevuste esiletõstmine turunduses (Lõuna-Eesti unikaalsed inimesed ja traditsioonid piirkonna eripärana, näiteks Setode ja nende laulupärimus)	2025-2028	Klaster, teenusepakujad, KOV, MARO	Klaster, Teenusepakujad, MARO, KOV, PEEK, VT	
2.2. Osalemine loomemajanduse	2026-2028	Klaster, EIS, teenusepakujad	EIS, VT	Tööjõukuludena - tootearendus

KULTUURITURISM

TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIIJA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
arendamises, loomeettevõtete kaasamises turismivaldkonda ning Lõuna-Eesti tuntuse suurendamine loomemajanduse sihtkohana				
3. Koostöö arendamine				
3.1. Koostöö edendamine kultuurikollektiivide ning kultuuritöötajate, kultuuriorganisatsioonide, turismiettevõtjate ja rahvakultuuriorganisatsioonide vahel.	2025-2028	Klaster ja kõik osapooled	EIS, VT, MARO, KOV	tööjõukuludena
3.2. Lõuna-Eesti nähtavuse suurendamine läbi turismitoodete, näiteks kultuuritee	2025-2028	Klaster , teenusepakkujad, KOV, MARO	EIS, KOV, MARO, PEEK	
3.3. Rahvusvaheliste suurürituste toomine piirkonda	2025-2028	KOV , sündmuskorraldajad, Klaster, MARO, EKB, erialaliidud		

Toiduturism

Toiduturism keskendub toidu ja kohalike maitsete avastamisele. Toiduturistide peamine eesmärk on kogeda erinevate piirkondade kööke, proovida traditsioonilisi kohalikke roogasid, autentseid maitseid ja osaleda toidufestivalidel. Toiduturismi keskseks osaks on kohalike toorainete ja toidukultuuri esiletõstmine.

Toiduturismi eesmärk perioodil 2025–2030 on sõnastatud järgmiselt:

Lõuna-Eestis on mitmekülgsed toiduelamused, mis põhinevad kohalikul toorainel ja piirkondlikel traditsioonidel.

Lõuna-Eesti toiduturismisektor pakub külastajatele mitmekülgseid ja autentseid toiduelamusi, mis tõstavad esile piirkonna kohalikku toorainet ning traditsioonilisi maitseid. Kohalikud tootjad ja toidukohad tutvustavad külalistele Lõuna-Eesti unikaalseid kulinaarseid traditsioone ja maitseid, kasutades vastutustundlikku tootmist, kohalikke tooraineid ja värskeid hooajalisi koostisosi. Toiduturismi arendamine toob esile piirkonna põllumajandust ja toidukultuuri ning toetab ka kohalikke tootjaid ja ettevõtteid.

Mõõdikud

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	METOODIKA
1. Välisturu võimekusega toiduturismi ettevõtted Lõuna-Eestis (arv)	N/A	N/A	Jälgitakse valdkonna ettevõtete arvu, mille turundusmaterjalid on tõlgitud välisturu keeltesse Puhka Eestis I Puhka Eestis
2. <i>Global Review Index</i> (%)	2023a - N/A%	2030a - N/A%	Jälgitakse ReviewPro andmebaasis online kanalitest koondatud külastajate tagasiside koondhinnet toiduturismi kohta

Tegevussuunad

TOIDUTURISM				
TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIIVA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	
1. Toiduturismi teenuste arendamine				
1.1. Lõuna-Eesti toiduelamuste turunduse arendamine (näiteks kampaaniad)				
1.2. Kohalikele hobikokkadele ja toidutootjatele koolituste ja töötubade loomise soodustamine (kohalike maitsete köök, uute tehnikate tutvustamine)	2025-2028	VOCO, KOV, MARO	VOCO, KOV, MARO	
1.3. Lõuna-Eesti toiduvõrgustike koostöö ja infovahetuse arendamine	2025-2028	Klaster, teenusepakkujad, MARO	EIS	
1.4. Agroturismi tootearendus	2025-2027	Klaster, teenusepakkujad	Interreg	
2. Koostöö arendamine				
2.1. Koostöös osalemine piirkonna, Eesti ja sihtturgude toiduvõrgustikega ja teiste toiduturismi osapooltega	2025-2028	Klaster ja kõik osapooled	EIS, Interreg, VT	tööjõukulud

Äriturism

Äriturismi puhul on tegemist tööalaste (s.h teaduse) või äriliste eesmärkidega reisidega. Seda tüüpi turismi alla kuuluvad konverentsid, seminarid, messid ja kohtumised. Lõuna-Eestis ei keskenduta äriturismi puhul pelgalt konverentsiturismile. Oluline osa siinsest äriturismist on seotud kaugtöövõimaluste ja seda toetavate tegevuste pakkumisega, näiteks kaugtöövõrgustiku Kupland kaudu. Kestlikkuse põhimõtete järgimine äriturismis aitab vähendada keskkonnamõju. Samuti toetab see ettevõtete ja kogukondade sotsiaalset vastutust ja meelitada Lõuna-Eestisse teadlikumaid kliente.

Äriturismi eesmärk perioodil 2025–2030 on sõnastatud järgmiselt:

Lõuna-Eesti on rahvusvaheliselt tuntud tipptasemel äriturismi sihtkoht, mille äriklientide ja konverentsiküllastajate arv on kasvanud vähemalt 25%.

Lõuna-Eesti on äriturismi sihtkohana tuntud ja kõrgelt hinnatud paindlikkuse, kõrge kvaliteediga teenusstandardite ning võimaluste poolest. Lõuna-Eesti pakub äriklientidele ja konverentsiküllastajatele inspireerivat ning meeldejäavat kogemust, mis toetab nende tööalaseid ja isiklike vajadusi, edendades samal ajal kohalike ettevõtete ning kogukonna majanduslikku kasu. Läbimõeldud teenuste ja piirkonna autentsusega suudab Lõuna-Eesti pakkuda unikaalseid ning mitmekülgeid võimalusi nii konverentside, seminaride kui ka kaugtöö jaoks, suurendades piirkonna atraktiivsust rahvusvaheliste äriküllastajate seas.

Mõõdikud

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	METOODIKA
1. Äriturismi eesmärgil Lõuna-Eestit külastavad reisijad (arv)	N/A	N/A	Jälgitakse majutatud inimeste arvu, kelle reisi eesmärgiks on töö, konverents, koolitus. Lõuna-Eesti majutusstatistika
2. Lõuna-Eesti välidelegaadid (arv)	N/A	N/A	Tuleviku mõõdik

Tegevussuunad

ÄRITURISM				
TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIJA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
1. Turismi valdkondade ülese koostöö arendamine				
1.1. Erinevate äriturismi tegevuste osapoolte (riik, KOV'id, erialaliidud jne), nende fookusteemade ja rollide kaardistamine	2025-2026	Klaster ja kõik osapooled	EIS	tööjõukulu
1.2. Koostöö arendamine potentsiaalsete sihtturgude turismiorganisatsioonidega piirkonna tuntuse kasvatamiseks kohalikul ja välisturul	2025-2028	Klaster	EIS,	
1.3. Lõuna-Eesti kui kaugtöö- ja äriturismi sihtkoha arendamine ja turundamine	2025-2028	Klaster, MARO, KOV, Kupland,	PEEK, Interreg, KOV, VT	Kupland ja Tartu linn täna juba oma piirkondades toimetavad. Klaster – turundus, tootearendus
2. Äriturismi teenuste arendamine				
2.1. Äriturismi teenusepakkuja fookuse seadmine maksujõulisele, üle keskmise sissetulekuga, kliendile	2025-2028	Klaster	EIS, SATT	
2.2. Äriruumide ja teenuste, kaugtöö tegemiseks sobivate ruumide, äriturismi majutusvõimaluste kaardistamine	2025-2026	Klaster ja kõik osapooled	EIS, SATT	

ÄRITURISM

TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIJA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
2.3. Osalemine filmiturismi ning filmitootmise arendamises ja Lõuna-Eesti tuntuse suurendamine filmiturismi sihtkohana	2025-2028	L-E filmifond, Klaster, MARO, KOV	MARO, KOV (filmifond), Klaster (turundus),	

Seiklus- ja terviseturism

Seiklusturism- ja terviseturism kätkeb aktiivseid tegevusi, mis pakuvad küllastajatele võimalust aktiivselt aega veeta, kogeda adrenaliini ja väljakutseid, kuid samuti kuulub seiklus- ja terviseturismi alla ka näiteks spa elamuste nautimine ja tervise kosutamine. Antud sektor hõlmab aktiivtegevusi (matkamine, süstasõit, sukeldumine jne) tervise ning võistlusspordi tegevusi (s.h ekstreemsport). Lisaks on kuuluvad seiklusturismi alla erinevad spordiüritused ja võistlused.

Seiklus- ja terviseturismi eesmärk perioodil 2025–2030 on sõnastatud järgmiselt:

Lõuna-Eesti on maailmatasemel seiklus-, spordi- ja terviseturismi sihtkoht, kus aktiivsed ja tervisesõbralikud võimalused kutsuvad küllastajaid piirkonda korduvalt tagasi.

Lõuna-Eesti pakub maailmatasemel seiklus- ja terviseturismi elamusi, kus loodulähedus, aktiivne puhkus ja tervislik elustiil on ühendatud kvaliteetse teeninduse ning ligipääsetavate võimalustega. Igale aastaajale sobivad tegevused muudavad piirkonna külalistele paeluvaks ja kutsuvad neid Lõuna-Eestisse tagasi pöörduma. Seiklus- ja terviseturismi arendamisel pööratakse suurt tähelepanu kestlikkusele, et hoida ja väärtustada kohalikku keskkonda, pakkudes samas turvalisi ja mugavaid võimalusi igas vanuses küllastajatele

Mõõdikud

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	METOODIKA
1. Välisturu võimekusega seiklus- ja terviseturismi ettevõtted Lõuna-Eestis (arv)	N/A	N/A	Jälgitakse valdkonna ettevõtete arvu, mille turundusmaterjalid on tõlgitud välisturu keeltesse Puhka Eestis I Puhka Eestis
2. Lõuna-Eestis toimuvad rahvusvahelised suurüritused (arv aastas)	N/A	N/A	Jälgitakse spordi kontekstis MK ja MM ning muu suure taseme üritusi, millel osaleb kolme aasta jooksul vähemalt 900 väliskülastajat. Metoodika väljatöötamisel

Tegevussuunad

SEIKLUS- JA TERVISETURISM				
TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIJA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
1. Seiklus- ja terviseturismi teenuste arendamine				
1.1. Olemasolevate seiklus- ja terviseturismi võimaluste kaardistamine	2025-2026	Klaster ja kõik osapooled	EIS, VT	
1.2. Uudsete ja personaalsete tervise- ning seiklusturismi toodete väljatöötamine	2026-2028	Klaster, teenusepakkujad	EIS, Interreg	
1.3. Lõuna-Eesti tervise- ja seiklusturismi võimaluste turundamine	2027-2028	Klaster, teenusepakkujad	Interreg, VT, Klaster	
2. Koostöö arendamine				
2.1. Koostöö spordialaliitudega, EOK-ga spordi suursündmuste korraldajate ja spordikeskustega.	2026-2028	Klaster ja kõik osapooled	EIS, VT	parandada objektide ja sündmuste nähtavust

Loodusturism

Loodusturism keskendub looduslike piirkondade külastamisele. Antud sektor hõlmab matkamist, linnuvaatlust, jahiturismi, metsades jalutamist, rahvusparkide külastamist ja muud loodusega seotud tegevust. Lõuna-Eesti pakub võimaluse nautida puutumata loodust, hingata värsket õhku ja kogeda rahu ja vaikust. Seejuures aitab loodusturismi levik kaasa keskkonnateadlikkuse suurendamisele ja loodushoiu tähtsuse rõhutamisele ning väga suur roll on kestlikkusel.

Loodusturismi eesmärk perioodil 2025–2030 on sõnastatud järgmiselt:

Lõuna-Eesti on ligitõmbav loodusturismi sihtkoht, kus erinevate loodushuvidega külastajatele pakutakse aastaringselt unikaalseid elamusi ja mugavat ligipääsu.

Lõuna-Eestist on kujunenud mitmekülgne loodusturismi sihtkoht, kus külastajad saavad nautida piirkonna rikkalikku loodust ja mitmekülgseid maastikke, olenemata aastaajast. Siinne loodusturism keskendub kestlikule külastuskogemusele, pakkudes mugavat ja ligipääsetavat elamust loodushuvilistele, kes väärtustavad puutumata loodust ning soovivad panustada selle säilimisse. Loodusturismi arendamine toetub kestlikkuse põhimõtetele, mis võimaldab arendada kohalikke kogukondi, suurendada kogukondlikkust, tugevdada keskkonnasõbralikke ettevõtteid ja edendada loodusturismi pikaajalist kasvu, pakkudes igale külastajale unikaalseid ning autentsed elamusi.

Mõõdikud

MÕÕDIK	BAASTASE	SIHTTASE	METOODIKA
1. Välisturu võimekusega loodusturismi ettevõtted Lõuna-Eestis (arv)	N/A	N/A	Jälgitakse valdkonna ettevõtete arvu, mille turundusmaterjalid on tõlgitud välisturu keeltesse Puhka Eestis I Puhka Eestis
2. Lõuna-Eestis loodusturismiteenuseid pakuvad ettevõtted (arv)	N/A	N/A	Jälgitakse valdkonna ettevõtete arvu Puhka Eestis I Puhka Eestis
3. Kõigile külastajatele ligipääsetavad objektid Lõuna-Eestis	N/A	N/A	Jälgitakse turismiobjektide arvu, kuhu on võimalik kõikidel külastajatel pääseda.

Tegevussuunad

LOODUSTURISM				
TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIJA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
1. Turismi valdkondade ülese koostöö arendamine teenusepakkujate vahel				
1.1. Turismiteenuse pakkujate suunamine koostööle loodushariduse edendajatega	2025-2028	Klaster, haridusasutused	EIS, PEEK	
1.2. Teenusepakkujate motiveerimine nutikate lahenduste kasutamiseks loodusturismis (nt nutikate sensorite ja rakendustega varustatud rajad, mis pakuvad reaajas teavet looduse ja rajatingimuste kohta), vahendades oskusteavet	2025-2028	Klaster, EIS, KOV, MARO	EIS	Pigem EIS eraldiseisev tegevus, mitte rahastus meile.
2. Loodusturismi teenuste arendamine				
2.1. Ökomajade, glämpingute ja muude ökoloogilist jalajälge vähendavate majutus- ja puhkusvõimaluste olulisuse rõhutamine, teenusepakkujate poolt loodud võimaluste turundamine	2025-2028	Klaster, KOV, MARO, EIS	EIS, Klaster, PEEK, KOV, MARO	
2.2. Uuendusmeelsete loodus- ja keskkonnateemaliste ürituste (nt loodusfotograafia töötoad, foto- ja videojaht, kunstinäitused looduses,	2025-2028	Klaster, teenusepakkujad, EIS, KOV, MARO	Klaster, teenusepakkujad, MARO, KOV, EIS, PEEK, Interreg	

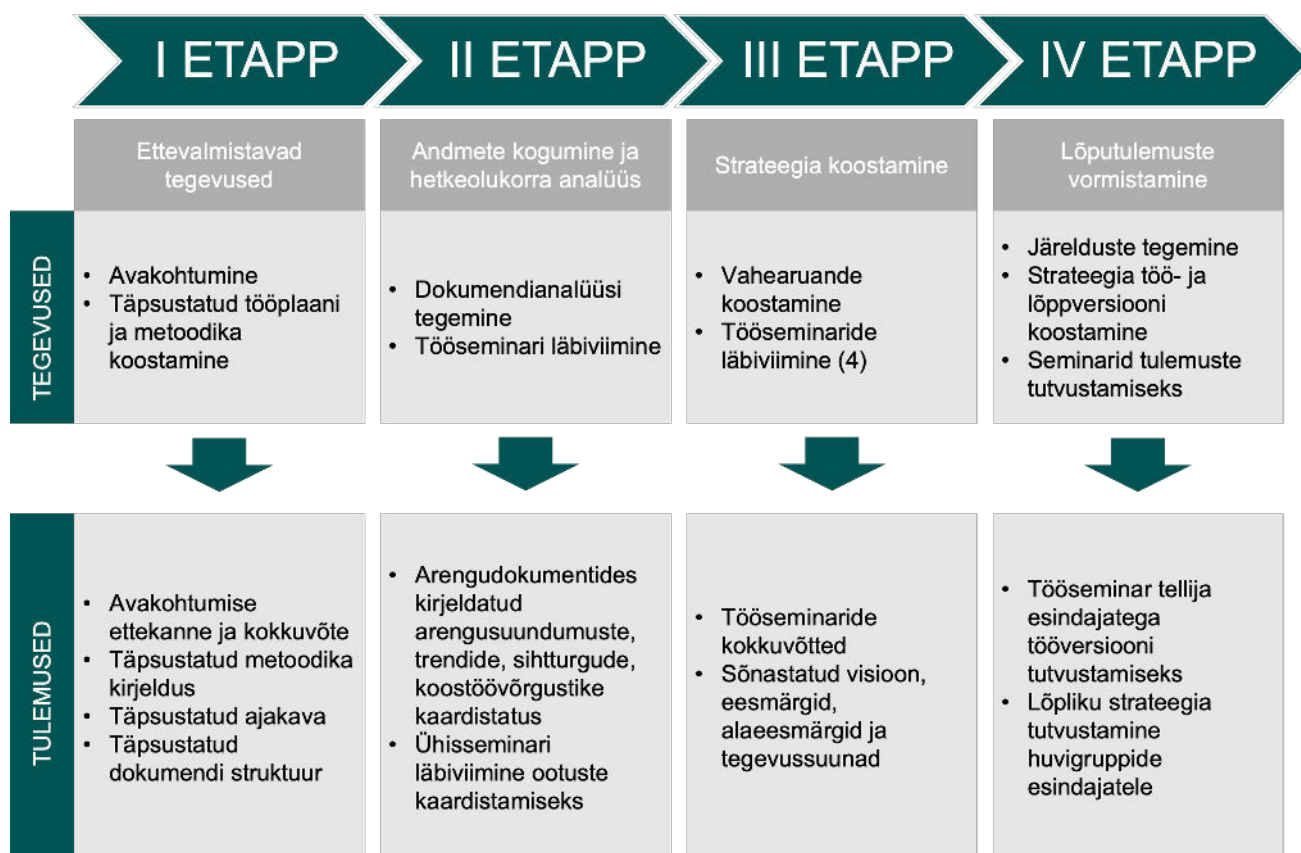

LOODUSTURISM

TEGEVUSSUUNAD	PERIOOD	ELLUVIJA, KAASUV OSAPOOL	FINANTSEERIMISALLIKAS	MÄRKUSED
linnuvaatlusfestivalid) võimaluste turundamine				
2.3. Uuendusmeelsete loodusturismi teenuste tekkimist soodustava koostöö arendamine (nt Maaülikool, VOCO, RMK, Loodusturismi Ühing)	2025-2028	Klaster , haridusasutused, RMK, liidud	EIS	
2.4. Madalhooajal pakutavate loodusturismi teenuste arendamise soodustamine ning turundamine	2025-2028	Klaster , teenusepakkujad, MARO, RMK, KOV	EIS, Klaster, MARO, RMK, KOV, teenusepakkujad	Infra arendused – MARO, RMK, KOV Tootearendus, turundustegevused – Klaster
2.5. Nišiturismi, sh. taimeturismi, korilus- ja kalastusturismi olulisuse rõhutamine, teenuspakkujate poolt loodud võimaluste turundamine ja arendamine	2025-2028	Klaster , teenusepakkujad	Klaster, KOV, MARO	

Lisa 1. Metoodika

Lähtudes analüüsi eesmärkidest, viidi töö ellu neljas etapis:

Joonis 1 Analüüsi metoodiline plaan

1. Esimese etapi, ehk ettevalmistavate tegevuste raames viidi läbi avakohtumine tööseminari vormis, kus toimus:

- Projekti meeskonna (nii Tellija kui ka Pakkuja) tutvustamine;
- Töö eesmärkide täpsustamine;
- Metoodika tutvustamine ning vajadusel korrigeerimine;
- Ajakava ülevaatus;
- Rollijaotuse täpsustamine, sh hetkeolukorra analüüsi, tegevuskava ja investeringute kava koostamine;
- Kaasatavate osapoolte täpsustamine;
- Alusandmete ja allikate täpsustamine;
- Analüüsitava sihtturgude valik;
- Strateegia struktuuri täpsustamine;
- Üldise infovahetuse vormi täpsustamine.

2. Teise etapi, ehk andmete kogumise ja hetkeolukorra analüüsi raames kaardistati dokumendianalüüsi käigus kohalike omavalitsute ja maakondlikes arengukavades, riiklikes ja võrgustiku turismistrateegiates, valdkondlikes arengukavades, statistikaameti

andmebaasis sisalduvad turisminäitajad. Seejuures vaadeldi, kas ja kuidas on erinevates dokumentides kirjeldatud valdkondlikud suundumused ja eesmärgid, kuidas on dokumendid seotud riikliku turismistrateegiaga, kuidas on erinevad dokumendid omavahel seotud, kas ja kuidas on kirjeldatud dokumentides turismitrendid ja sihtturud. Lisaks toimus huvigruppidega **ühiseminar**, mille käigus kaardistati peamised ootused.

3. Kolmanda etapi, ehk strateegia koostamise raames viidi läbi 4 tööseminari:

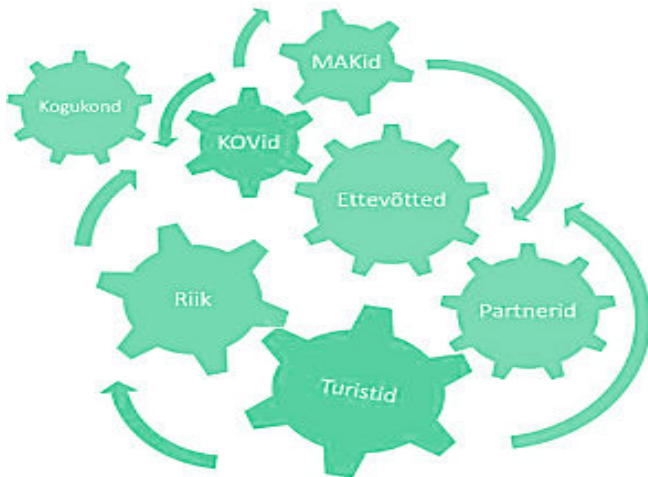
- Arenguvajaduste ja ootuste seminar, kus arutleti peamiste arenguvajaduste üle ja kaardistati peamised ootused juhtimise, tootearenduse, kommunikatsiooni ja turunduse valdkondades;
- Visiooni, üld- ja valdkondlike eesmärkide seminar, mille raames toimus üldeesmärgi sõnastuse arutelu, valdkondlike eesmärkide seadmine ning peamiste mõõdikute arutelu;
- Tegevussuundade seminarid (2), mille raames sõnastati julgeid tulevikku suunatud tegevusi, valdkondlikke tegevussuundi, läbivate põhimõtete elluviimiseks vajalikke tegevussuundi ja toodi välja peamised ootused teiste valdkondade tegevustele.

Tööseminaride raames viidi läbi arutelusid väiksemates valdkondlikes töögruppides – strateegiline juhtimine, loodusturism, äriturism, seiklusturism, toiduturism ja kultuuriturism. Iga seminari alguses vaadati üle eelmises seminaris kokku lepitud põhimõtted (seminaris kirja pandud mõtete ülevaatamine, kooskõlastamine erinevate osapooltega ja vajadusel täiendamine).

4. Neljanda etapi, ehk lõppdokumendi vormistamise raames vormistati strateegia lõppdokument tööseminaride sisendi põhjal. Valminud strateegiadokumendi tööversioon esitatati strateegia juhtrühmale tutvumiseks ning tutvustati tööseminaris. Seminaril koondatud tagasiside ja ettepanekute põhjal koostati strateegia lõppversioon, mida tutvustati huvigruppidele seminaris.

Lisa 2. Lõuna-Eesti turismivaldkonna toimimismudel²⁷

Lõuna-Eesti turismikoostöö ühendab piirkonna turismiettevõtjaid, arendusorganisatsioone, omavalitsusi ja koostööpartnereid, et arendada Lõuna-Eestit atraktiivse ja aastaringse turismisihtkohana. Arendustegevused toimuvad koostöös Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutusega (EIS), mis on EASi ja Kredexi ühendasutus.

Joonis SEQ Joonis * ARABIC 6 Turismikoha arendamise osapooled

Turismi valdkonda juhitakse DMO-de kaudu. DMO on turismisihtkoha juhtimiseks loodud või määratud organisatsioon, mis koostöös osalevate ja panustavate organisatsioonide ning huvigruppidega planeerib, koordineerib ja ellu viib sihtkoha arendus- ja turundustegevusi ning aitab kaasa toetava keskkonna loomisele. Kokku on Eestis seitse piirkondlikku DMOd:

- Lõuna-Eesti DMO,
- Harju-, Rapla-, Läänemaa DMO,
- Tallinna DMO,
- Kesk-Eesti DMO,
- Pärnu DMO,
- Saarte DMO,
- Virumaad.

DMO ühendab valdkonna teadmised ja ressursid, olles teenäitajaks. DMO põhifunktsioonid ja tegevused on:

- **Külalislahke ja turvalise turismiteenuse arendamine**, sealhulgas teeninduskvaliteedi tagamine.
- **Kestliku turismi arendamine** (kvaliteedimärgised nagu Green Destination Award, Green Key jne).
- **Teemavaldkondade (toit, loodus, kultuur) ja piirkonnaspetsiifiliste toodete arendamine.**

²⁷ BDA Consulting OÜ. (2019). Lõuna-Eesti turismiklastri toimimismudel. Kanni Kallastu kohandatud 2024.

- Teenusepakkujate kompetentside arendamine innovatsiooni, digi- ja rohepöörde teemadel.
- Külastajatekonna ja ligipääsetavuse arendamine.
- Digitaalse turismiinfo haldamine ja leitatavuse parandamine.
- Piirkonna turismiandmete kogumine, analüüs ja jagamine.

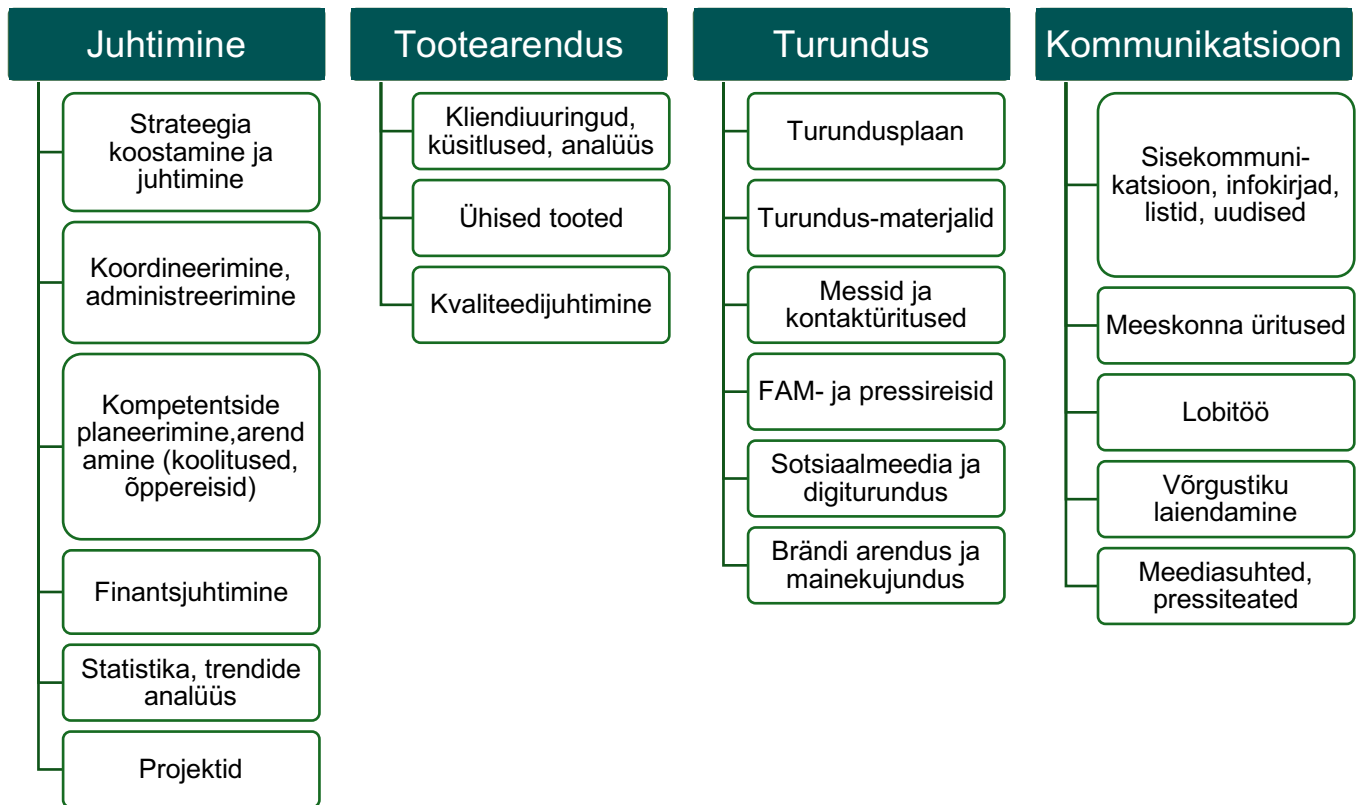
Lõuna-Eesti turismiklastri juhtimismudel ja funktsioonid²⁸

Lõuna-Eesti turismiklastri juriidiline keha asub Sihtasutuses Tartumaa Turism (SATT), mis haldab brände Visit Tartu ja Visit South Estonia. SA Tartumaa Turism loodi aastal 1999. Tartu linna ja Tartumaa Omavalitsuste Liidu poolt ning sihtasutuse alla loodi turismiklaster aastal 2021. Sihtasutuse tegevust juhib kuni kuueliikmeline nõukogu, kellest 4 liiget määrab Tartu Linnavalitsus (sh Lõuna-Eesti koostöö esindaja ja ettevõtete esindaja) ja 2 liiget Tartumaa Omavalitsuste Liit. Klastriga ühendati 2023. aastal maakondlike arenduskeskuste turismitöötajad, efektiivistades Lõuna-Eesti turismialast koostööd. Ülesanded on delegeeritud klastrile, mis tegeleb turismiettevõtjatega suhtlemise, info kogumise ja korrastamisega riiklikus turismiinfosüsteemis, vastavalt DMO koostööleppete erinevate koolituste ja õppereiside korraldamise, piirkonna turundamise ja piirkonna turismitoodete arendamisega. Samas on osa kohalikest omavalitsustest, näiteks Elva ([Elav Elva](#)) ja Setomaa ([MTÜ Setomaa turism](#)) jätkanud ka ise turismivaldkonna arendamist, olles samal ajal ka klasteri liikmed.

Lõuna-Eesti turismiklastri tegevusi rahastavad omavalitsused, arenduskeskused, klasteri liikmed ning EiS, millega on rahastuse kokkulepped kehtivad 2026. aasta lõpuni. Ettevõtted saavad valida liitumiseks A-, B- ja C-paketi vahel. Uuel perioodil toimub pakettide ajakohastamine, läbi mille soovitakse saavutada väikeste ja keskmiste ettevõtetele suuremat kaasatust piirkonna ülesesse koostöösse. Klastril on kaks juhtgruppi: üks koosneb klasteri liikmetest (kõik A-paketi liikmed, B-, C-, ja võrgustiku paketi üks esindaja), teine avaliku sektori koostööpartneritest, kes panevad kokku rahalise omapanuse sihtfinantseerimiseks.

Lõuna-Eesti turismiklaster on tegevused koondanud nelja valdkonda (Joonis 7): juhtimine, tootearendus, turundus ja kommunikatsioon.

²⁸ Lõuna-Eesti turismiklastri toimimismudel

Joonis 7 Lõuna-Eesti turismiklastri funktsioonid ja töövaldkonnad²⁹

Lõuna-Eesti turismiklastri finantseerimine³⁰

Klastri partner Ettevõtluse ja Innovatsiooni Sihtasutus (EIS) reguleerib riikliku sihtfinantseerimist vastava lepinguga. Klastri tegevustes osalevad kõik viis maakonda. Juhtivpartneriks on SA Tartumaa Turism ja põhipartneriteks on SA Võrumaa Arenduskeskus, SA Põlvamaa Arenduskeskus, SA Jõgevamaa Arendus- ja Ettevõtluskeskus, Valga vald ja Otepää vald.

Klastri rahastusmudeli põhimõtte alusel jagunevad finantseeringud neljaks:

- Liikmemaksud (ettevõtete rahastus): turundustegevused ja kampaaniad sh messid ja kommunikatsioonitegevused, liikmete üritused;
- Toetused (põhipartnerite rahastus): turundusmaterjalide loomine. Tartu linn toetab ka ühisturundust ja panustab üldistesse majanduskuludesse (raamatupidamine, ruumid, inventar);

²⁹ Lõuna-Eesti turismiklastri toimimismudel

³⁰ Lõuna-Eesti turismiklastri toimimismudel

- Sihtfinantseerimine (EIS): tegevuskulud, tööjookulud, DMO arendamine, tootearendus, infopunktide arendus, strateegia koostamine, diginähtavuse tagamine, majandusstatistika kogumine;
- Projektidest tulenevad toetused, millega klaster oma eelarvelisi vahendeid täiendab.

Turismiklastri väärtuspakkumine liikmetele³¹

Lõuna-Eesti turismiklaster pakub oma liikmetele peamiselt

- Lõuna-Eesti turismisihtkoha nähtavuse ja atraktiivsuse kasv sihtturgudel.
- Klasteri ettevõtjate tuntuse, külastajate arvu, käibe ja kasumi suurenemine ja turismitulu kasv Lõuna-Eestis.
- Võimalus Tartu-välistel piirkondadel saada nähtavamaks.
- Terviklikum ja kvaliteetsem väärtuspakkumine külastajatele.
- Uute kvaliteetsete külastajate saabumine ja nende kohaloleku pikendamine ja korduvkülastuste kasv.
- Suurem võimekus: inim- ja finantsressursside, teadmiste, spetsialiseerumise ja võrgustike tugevdamine.
- Osalemine LE väärtustel põhinevas tootearenduses ja paremad võimalused atraktiivsete toodete ja teenuste loomiseks.
- Innovatiivne ja tõhus turismiturundus.
- Teadmiste ja kogemuste koondamine; sünergia ja efektiivsus.

³¹ Lõuna-Eesti turismiklastri toimimismudel

Lisa 3. Tegutsevad võrgustikud Lõuna-Eestis

Lõuna-Eestis tegutseb mitmeid temaatilisi võrgustikke, mis toetavad piirkonna unikaalsust ja turismimajanduse arengut. Järgnevad võrgustikud on praegu kõige elujulisemad tegutsevatest või asutatavatest gruppidest. Lisaks on Lõuna-Eestis ka mitmeid väiksema ulatuse ja kitsama geograafilise fookusega võrgustikke, mis võiksid samuti kuuluda Lõuna-Eesti turismiklastrisse.

Sibulatee³²

Sibulatee on koostöövõrgustik Kesk-Peipsimaal Peipsiääre vallas. Võrgustik on loodud ettevõtjate initsiatiivil ning koos tegutsemisel on kaks suuremat eesmärki: tuua piirkond brändi Sibulatee nime alt küllastajate teadusesse, teha ühisturundust ning koostöös piirkonda arendada. Siin kohtuvad eestlased ja venelased, pakkudes küllastajatele võimalust kogeda kolme unikaalset kultuuriruumi: Vene vanausuliste ridakülasid Varnjas, Kasepäääl ja Kolkjas, Baltisaksa mõisakultuuri Alatskivi lossis ning Eesti talupojakultuuri Kodavere kultuuriruumi tutvustamise kaudu. Peipsi kallastel on au sees vanad traditsioonid, mistõttu tasub küllastada kohalikke käsitöökodasid, muuseume, palvelaid, kalmistuid ning kala- ja sibulamüügi kohti. Tartust umbes 40 km kaugusel asuv Sibulatee võrgustik on tegutsenud 15 aastat, koondades 41 liiget Peipsiääre vallast. Võrgustik toetab ettevõtteid koolituste, õppereiside, koostöö edendamise, erinevate sündmuste Kolkja Kelk, puhvetite päevad, purgipidu, salakontserdid) korraldamise ja piirkonna turundamise kaudu.

Uma Mekk³³

Uma Mekk on kohaliku Vana-Võromaa toidu ja joogi kaubamärk, mis ühendab kohalikke ettevõtjaid. Võrgustikku kuulub 75 suuremat ja väiksemat tootjat ning välja on antud 426 Uma Mekk märgiga toodet. 16 aastat tegutseva toiduvõrgustiku eesmärk on toetada väiketootjaid, pakkudes koolitusi ja õppereise, turustus ja turundusvõimalusi ning edendades tootjatevahelist koostööd. Uma Mekk koostöövõrgustik korraldab igal sügisel Võru linna suurimat toidulaata – Suurlaata. Lisaks korraldatakse väiksemaid laatasid või osaletakse erinevatel Eestis toimuvatel laatadel. Lisaks korraldatakse toidusündmusi – UMA MEKK Kevad- ja Sügisgurmees – mille raames valmistatakse toitu kohalikust toorainest.

³² Sibulatee. [Link](#).

³³ Uma Mekk. [Link](#).

Seto Külävüü³⁴

Seto Külävüü on Setomaa peamine turismimarsruut, mis kulgeb lahtikeritud rahvariidevööna ühest Seto külast teise, pakkudes võimalust kohtuda eriliste inimeste ja avastada põnevaid paiku. Külävüü toimib kui Setomaa selgroog, ühendades omavahel külad, kirikud, kohvikud, muuseumid ja muud vaatamisväärsused. Marsruudi alguspunkt on Võõpsus, Setomaa põhjapoolses väravas, ning see viib läbi Väraska ja Saatse, edasi Obinitsa ja Meremäele, tehes vahepeatuse ka naabrite võrokeste juures, kuni jõuab Luhamaa piiripunktini. Kujuteldavalt võiks see vöö jätkuda ajaloolise Setomaa südame, praegu Venemaa Föderatsiooni territooriumile jäävate aladeni.

Võrgustik koondab 48 turismivaldkonna ettevõtet, kes kuuluvad Setomaa Turismi liikmete hulka. Setomaa Turism haldab kohalikku turismiinfopunkti ja postipunkti. Liikmed on väikeettevõtted, kes pakuvad turismiteenuseid peamiselt lisatöona. Nende tegevusvaldkond on lai, hõlmates toitlustust, vaatamisväärsusi, majutusteenuseid ning viit muuseumi, samuti looduse vaatamisväärsusi. Setomaa Turism on koostöös lätlastega aktiivselt panustanud piirkonna turundamisse, brändi kujundamisse ja visuaalse identiteedi loomisse.

Kollaste akende võrgustik³⁵

Lõuna-Eesti avab end huvilistele 30 kollase akna kaudu, mis tõstavad esile siinseid väärtusi ning jutustavad meie lugu. Lõuna-Eesti lugu räägib ühest erilisest piirkonnast Euroopa Liidu piiril ja eri kultuuride piirimail, kus kohtuvad erinevad maailmad. See lugu jutustab meie elust ja traditsioonidest, looduse ilust, kohalikest algatustest ning uutest lähenemistest. Kollaste akende võrgustik ei koonda liikmeid ega paku tuge ettevõtetele samas kutsub ellu toredaid konkursse ning korraldab koolitusi. Võrgustik kujundab Lõuna-Eesti lugu.

³⁴ Seto Külävüü. [Link](#).

³⁵ Kollaste akende võrgustik. [Link](#).

Kupland³⁶

kupland

Spetsiaalselt kaugtööks
disainitud maa

Kupland on katusbränd, mis ühendab Kagu-Eesti (Võrumaal, Põlvamaal ja Valgamaal) kaugtöö teenust pakkuvad osapooled. Kaugtöö võimalusi pakutakse eelkõige arvutiga töötajale. Üksikule kaugtöötajale on pakkuda igas kohas piisavalt suur laud ja mugav istumisvahend. Samuti on olemas korralik internet, piisavalt pistikuid ning printimisvõimalus. Tähelepanu on pööratud ka heale valgusele ja meeldivale temperatuurile. Kohvi/ teed saab kohapeal ise teha või osta. Meeskonna koosviibimiseks on olemas seminariruumid. Pilti saab kuvada suuremale ekraanile. Perepuhkuse ja töö ühildamiseks on võimalus ööbida ja einestada koos perega, kuid töötegemise ajaks pakutakse ergonoomilist keskkonda ja ülejäänud perele välja võimalused aja sisustamiseks Kagu-Eestis.

Kultuuritee³⁷

Kultuuritee võrgustikku kuulub 2023 seisuga 22 ettevõtet ning Kultuuritee MTÜ registreeriti 2023 aastal. Kultuuritee pakub võimalust läbida ajaloo sügavusi ja tänapäeva mitmekülgust. Alustades Eesti Rahva Muuseumist, on võimalik tutvuda Eesti kultuuri ja ajaloo aluste detailidega. Jõgevamaale suundudes avaneb võimalus uurida Peipsiäärsete vanausuliste külade ainulaadset elu ja kultuuri. Teekond järgib ajaloolist postiteed, mis kunagi ühendas riigivalitsejad Peterburist Euroopasse. Sel teel saab uurida esivanemate asustusjälgi, nautida mitmekülgset loodust ja kogeda mõisaromantikat. Kultuuritee hõlmab kvaliteetseid majutusvõimalusi, rikkalikke toiduelamusi ja mitmeid kultuurisündmusi, pakkudes süvitsi minevat tutvumist piirkonna kultuurilise pärandiga.

Postitee³⁸

2013. aastal loodud Postitee kostöövõrgustik koondab enda alla 23 ettevõtet. Tõenäoliselt on kunagine Tartu-Pihkva maantee ehk praegune Postitee säilitanud oma teejoone 13.-14. sajandi vahetusest, järgides paljuski tänaseni kasutatavat trassi. Sajandeid samadel radadel kulgenud teejoont kaunistavad loodusvaated ja matkarajad, samuti rikkalik ajalugu, mida peegeldavad teetähised, kõrtsiasemed ja vanad sillad. Elavat ajalugu esitlevad piirkonna muuseumid, pakkudes huvitavat tutvustust minevikule. Sobiva peatuspaiga leiab nii väiksema seltskonna

³⁶ Kupland. [Link.](#)

³⁷ Kultuuritee. [Link.](#)

³⁸ Postitee. [Link.](#)

puhkaja kui ka suurema kokkutuleku korraldaja. Postitee pakub mitmekülgseid tegevusi nii maa peal kui pilvede all, ulatudes õpetlikest ja põnevatest ettevõtmistest kuni lõõgastava aja veetmiseni. Ka maitseelamused on Postiteel värvikad, eriti suveperioodil, kuid paljuski on vajalik eelnev broneerimine, et tagada meeldiv külastuskogemus.

Võro Instituut³⁹

Võro Instituut koondab võrukeelset traditsiooni, ühe juhtimise all tegutsevad nii keele- ja kultuuriuurijad kui Vana-Võrumaa muuseumid: Mõniste Talurahvamuseum, Vana-Võromaa kultuurikoda, Dr. Fr. R. Kreutzwaldi Memoriaalmuseum, ning Karilatsi Vabaõhumuseum, mis kuulub Postitee võrgustikku. Nelja muuseumi külastamiseks on võimalik osta ühispilet. Võro Instituut on riigi- ja teadusasutus ja viib ellu oma strateegiat nii teadustegevuses kui muuseumide kureerimises ja turundamisel.

Elav Elva⁴⁰

Elav Elva Keskus pakub külalistele kasulikku turismialast teavet Elva linna ja piirkonna kohta ning annab põnevaid ideid erinevate ajaveetmisvõimaluste kohta. Ajaloolises Elva raudteejaamahoones asuv keskus on alati külalishahke, pöörates tähelepanu nii turistide soovidele kui ka kohalikule külastajale. Keskuse südameks on ootesaal, kus on mugav oodata rongi või bussi, teha kaugtööd ning raamatusõpradele on avatud ka Elav raamatukogu, kust saab lugeda kohapeal või võtta kaasa huvipakkuva teose. Vaksali ootesaalis korraldatakse ka erinevaid kogukonna sündmuseid. Lisaks on avatud kohaliku toodangu pood, kus saab tutvuda ja soetada kohalike ettevõtjate tooteid – käsitööehTED ja põnevad maitseelamused pakuvad mitmekülgseid kingiideid. Elav Elva Keskuses toimub regulaarselt erinevaid töötubasid ja koolitusi. Ürituste kohta saab infot Elav Elva Facebooki ja Instagrami lehelt. Samuti pakutakse hubaste ruumide rentimist seminarideks, koolitusteks ja meeskonnapäevadeks, võõrustades kuni 20-liikmelisi gruppe.

³⁹ Võro Instituut. [Link](#).

⁴⁰ Elav Elva. [Link](#).

Otepää turismiettevõtjate võrgustik⁴¹

Otepää turismiettevõtjate võrgustik koondab endasse Otepää piirkonna turismiobjektid. Loodud [veebilehel](#) on kuvatud tegevused, vaatamisväärsused ning majutus- ja toitlustusettevõtted Otepää linnas ja vallas. Samuti pakub lehekülg võimalust filtreerida kõiki objekte vastavalt oma soovidele ning vajadustele. Samuti on välja toodud Otepäaga seonduvad olulisemad faktid ning 20 asja, mida peab Otepääl olles tegema või nägema.

SA Rõuge valla turism⁴²

Sihtasutus Rõuge valla turism tegeleb turismivaldkonna ja turismiteenuste korraldamise ning arendamise, turismiobjektide parandamisega ja haldamisega. Rõuge valla kolm suurimat objekti – Suur Munamägi, Rogosi mõis ning Rõuge Ööbikuorg ja Pesapuu vaatetorn – on sihtasutuse hallatavad. Lisaks looduspärandile asuvad Rõuges ka ajaloolised puidust kirikud ning majutuse, toitlustuse, kultuurisündmuste ja aktiivtegevustega tegelevad ettevõtted.

⁴¹ Otepää turismiettevõtjate võrgustik. [Link](#).

⁴² SA Rõuge valla turism. [Link](#).

Lisa 4. Maakondade ülevaade

Jõgeva maakond

Jõgeva maakond on kirja pannud konkreetsed põhitegevussuunad, mille järgi maakonna turismisektorit arendada plaanitakse. Lisaks osaleb maakond erinevates projektides ja erinevates kohalikes omavalitsustes toimub hulk üritusi. Jõgeva maakonnas on suur hulk turismiobjekte, millest enamik lahterdatavad kultuuriturismi sektorisse. Samas ei ole maakonnal paika pandud konkreetseid turismisektori eesmärke, mille poole püüeldakse. Jõgevamaal on puudu olulised turismiobjektid, mis pakuvad äriturismiga seonduvaid teenuseid.

Väärtuspakkumine

Jõgeva maakond peab oluliseks nelja turismisuunda: loodus, pere, kultuur ja konverentsiturism. Jõgevamaal asuv Vooremaa on tuntud oma unikaalsete voorte poolest, mis on jääajal tekkinud seljandikud ja nende vahel paiknevad piklikud järved, tehes sellest ühe omapäraseima maastikutüübi Euroopas. Rahvasuus nimetatakse vooi sageli Kalevipoja künnivagudeks, ning Jõgevamaad tuntakse Kalevipoja tegude maana. Kääpal asub Kalevipoja muuseum, mis tutvustab seda pärimust külastajatele. Peipsi, Euroopa suuruselt neljanda järve, ääres elavad vanausulised, kelle ainulaadset kultuuri ja kombeid hoitakse ja tutvustatakse külastajatele. UNESCO pärandist on Jõgevamaal esindatud Struve meridiaanikaare tähis Kaarepere Aurküla mäel, mis on korrastatud ja avatud külastamiseks.

Põhitegevussuunad

Jõgevamaa tegevussuunad keskenduvad maakonna mainekujundamise ja turundamise tõhustamisele, sealhulgas mainekujunduskava koostamisele ja elluviimisele. Oluline on arendada koostööd MARO ja turismiklastri ning ellu viia maakonna turundusstrateegia ja tegevuskavad. Suur rõhk on kultuurikollektiivide ja turismiettevõtjate koostööl külastajatele meelelahutuspakettide pakkumisel ning turismisektorite vahelise koostöö ja ühiste koolituste arendamisel. Samuti plaanitakse tutvustada töömalevaid turismiettevõtluses, parandada turismiinfrastruktuuri, ning valmistada rahvusvahelise turismi laineks, mida soodustab kliimasoojenemine. Tegevussuunad hõlmavad ka karavanide parkla võrgustiku ning puhkemajandust toetavate majutuskohtade arendamist ja maastikukujundust. Lisaks toetatakse

traditsioonilisi maineüritusi, nende edasiarendamist ning koordineeritud ja tulemuslikku ühisturundust.

Turismiobjektid

Objekt	Toit	Loodus	Äri	Kultuur	Aktiivtegevus
Põltsamaa loss	•	•		•	
Põltsamaa Roosisaar		•		•	
WPark					•
Pajusi mõisakompleks					
Toretalu Maisilabürint		•		•	•
Kuremaa Elamuskeskus				•	•
Palamuse ajalooline kultuurikompleks		•		•	
Mustvee linn		•		•	
Kasepää tänavküla				•	
Jõgeva linn	•			•	
Avinurme				•	
Kalevipoja Koda	•			•	•
Kassinurme Linnamägi		•		•	
Endla Looduskaitseala		•			
Struve meridiaanikaare tähis Aruküla mäel		•		•	•
Jõgevamaa spordihooned					•
Jõgevamaa ujulad					•
Kuningamäe kardirada					•
Põltsamaa kultuurikeskus				•	
Jõgevamaa rahvamajad				•	

Sündmused

Jõgevamaa pakub mitmekülgset ja rikkalikku sündmuste programmi. Jõgevamaal toimuvad üritused on: Põltsamaa Lossipäevad, Põltsamaa Veinipäev, Põltsamaa

sildade ja kohvikute päev, Kamari Supifestival, Paunvere Väljanäitus ja Laat, Avinurme Tünnilaat, Mustvee Linnapäevad, Kasepää Kala, VM Fest Mustvee, Pöörane TäiskuuÖÖsÖÖming, Rääbise Sõprade Festival, Seemnefestival, Eesti Naiste Tantsupidu, Kalevipoja Kala- ja Veefestival, Palamuse Kohvikutepäev, Laiusekandi Kohvikutepäev, Talveküla Tormas, Jõulud Paunveres, Siilimaa Kalevipoja Kojas, Kõrvitsapäev ehk Halloweeni Festival Tapikul, Sügislaad „Peipsi Kolla“, Pajusi Mudajooks, Põltsamaa Jõemaratón, Peipsi Toidu Tänav, Avinurme Tünnilaat, Peipsi Järvefestival, Jõgeva linna Kohvikutepäev, Kääpa Kohvikutepäev, Maakonna Laulu- ja Tantsupidu, Jõgevatreff.

Olulised projektid

Jõgevamaa turismi arendamise plaanidesse kuulub Põltsamaa jõe linnale avamine, kus jõe äärde rajatakse hariduslinnak, promenaad ja rannaala, ning Aruküla mäele vaatetorni ehitamine. Kuremaa järve ääres arendatakse edasi Kuremaa rannaala ja luuakse veepark. Samuti keskendutakse Jõgevamaa ettevõtete ekspordi suurendamisele läbi Central Baltic programmi 2021-2027 raames Korea turule suunatud videoprojekti, mis tõstab teadlikkust piirkonna turismisihikohtadest. Lisaks on plaanis luua Jõgevamaa filmilokatsioonide turismimarsruut, et tutvustada piirkonda ka filmihuvilistele.

Võru maakond

Võru maakond on kindlaks määranud üldeesmärgid ja põhilised tegevussuunad, mille abil turismisektorit arendada. Suur rõhk on Võrumaa puhul sealse omanäolise kultuuri, keele ja kombestiku hoidmisel ja säilitamisel. Samuti korraldatakse maakonnas eriilmelisi üritusi, millega püütakse meelitada erinevate turismisektorite külastajaid. Paraku ei ole Võrumaa puhul välja toodud osalemist erinevates (turismialastes) projektides. Samuti on näha, et Võrumaal on vähe äriturismile keskenduvaid [turismiobjekte](#).

Väärtuspakkumine

Võrumaa on mitmekülgne ja puutumatu ürgne looduspiirkond, kus võib sageli kohata matkaradadel metsloomi. Maakonda iseloomustavad arvukad turismitalud, ujumis- ja paadisõiduvõimalused, suitsusaunad, suusarajad, võru keel ja seto kultuur, samuti rohked sündmused, mis pakuvad avastamisrõõmu igas vanuses külastajatele. Võrumaal looduse tippmärgid, sealhulgas Haanja kõrgustik, Suur Munamägi, Eesti sügavaim järv, Rõuge Suurjärv, ja liivakivipaljandid Piusa jõe kallastel, millest Härma Mäemine müür on Eesti kõrgeim. Lisaks Võrumaal Eesti jämedaim tamm, Tamme-Lauri tamm, ja kõige lõunapoolsem tipp Naha külas. Võrumaa erilisust rõhutavad kaks

olulist kultuuriruumi: Vana-Võromaa ja Setomaa, mille traditsioonid, nagu suitsusaunakombestik ja seto leelo, on kantud UNESCO vaimse kultuuripärandi esindusnimekirja.

Üldeesmärgid

Võru maakonna 2035+ arendustrateegias⁴³ on seatud viis peamist turismieesmärki. Esiteks, maakonnas arendatakse jätkusuutlikke, nutikaid ja paindlikke turismivõrgustikke, kus ettevõtted suudavad kohaneda muutuvate oludega. Teiseks, turismi arendamisel keskendutakse sellele, et maakonnas tegutseksid turvalise, säästva ja keskkonnahoidliku mõtteviisiga inimesed. Kolmandaks, töötatakse välja turismiinfo süsteem ja ajakohastatakse turismitaristut, et kultuurivaldkond oleks hästi koordineeritud, tõhusalt kommunikeeritud ning valdkonna eestvedajad oleksid hinnatud ja väärtustatud. Neljandaks, keskendutakse kultuuriturismi teekondade väljaarendamisele ja turundamisele ning kultuuripärandil põhinevate turismitoodete ja -teenuste loomisele, kus kultuuril ja loovusel põhinev ettevõtlus aitab luua töökohti ja panustada kestlikku arengusse. Viimaks, maakonna kultuuri-, loodus-, spordi- ja toiduturismi pakkumine põhineb eristaval ja rikkalikul vaimsel ja ainelisel kultuuripärandil.

Põhitegevussuunad

Võru maakonna peamiseks tegevussuundadeks on Lõuna-Eesti DMO töös osalemine, arenguleppe ja regionaalse nõukogu pilootprojektis osalemine. Lisaks on eesmärgiks Lõuna-Eesti koostöölepingus kokku lepitud tegevuste elluviimine.

Turismiobjektid

Objekt	Toit	Loodus	Äri	Kultuur	Aktiivtegevus
Võru linn	•		•	•	•
Setomaa	•			•	
Suur Munamägi ja vaatetorn		•			
Rõuge vaatetorn Pesapuu		•			
Võru linna keskvaljak				•	
Roosisaare sild ja Tamula promenaad		•			

⁴³ Võru maakonna arengustrateegia 2035+. [Link](#).

Kubija hotell-looduspaa					
Vastseliina Piiskopilinnus	•			•	
Piusa koobaste külastuskeskus	•	•		•	
Setomaa Muuseumid				•	
Värskas Veekeskus					•
Karula Rahvuspark		•			
Nõiarüü ja Liikluslinn		•		•	•
Värskas Kuurortravikeskus ja Värskas Veekeskus				•	
Ilmaveere				•	
Haanja Puhke- ja Spordikeskus					•
Kütioru Keskus					•
Adrenalin Arena					•
Väimela Tervisekeskus					•
Võru Spordikeskus					•
Võru Barrus Arena					•
Haanja krossirada					•
Kultuurimaja Võru Kannel				•	
Võrumaa rahvamajad/kultuurikeskused				•	
Võru valla kultuuri- ja noorsootöökeskus				•	
Vana-Võrumaa muuseumid				•	

Sündmused

Olulisemad sündmused Võru maakonnas on Võhandu Maraton, Võru Lastefestival, Seto Kuningriik, Seto Kostipäiv, Hauka Laat, Võru Linnapäevad, Treski muusika- ja inspiratsioonifestival, Uma Mekk Suurlaat, Uma Mekk Kevadgurme, Uma Mekk Sügisgurme, Haanja Maraton, Võrumaa jooksu- ja kõnnisari, Maakonna Laulu- ja Tantsupidu, Vastseliina Maarahva Laat, Võru Pärimustantsu Festival, Kogukonnafestival (Rõuges), AIGU OM!, festival KÕU. Lisaks toimuvad Võru linnas igasuiselt tasuta linna giidituurid.

Valga maakond

Valga maakonnas kohtuvad kolm erinevat kultuuri- ja keelepiirkonda ja sinna kuuluvad nii piirilinn kui talvepealinn. Valgamaa on seadnud eesmärgid ja visioonid, et võimaldada maakonnal turismisektorit arendada. Oluline rõhk on seejuures ka koostöö arendamisel Lätiga. Samuti on maakonnal määratud tegevussuunad, millega eesmärkide täitmise poole liikuda plaanitakse. Samuti leiab kohalikest omavalitsustest suure hulga erinevate sektorite turismiobjekte ja rahvusvahelisi üritusi. Piirkonnas tegeletakse ka turismialaste projektidega, kuid nende mastaap jääb pigem tagasihoidlikuks.

Väärtuspakkumine

Valgamaa asub Eesti lõunaosas ja on tuntud kui Eesti lõunavärv, koosnedes kolmest omapärasest vallast. Maakonna lõunapiiri määravad riigipiir ja kaksiklinn Valga-Valka. Valgamaa on koht, kus kohtuvad erinevad kultuuri- ja keelepiirkonnad: Mulgimaa, Vana-Võromaa ja Vana-Tartumaa. Tõrva, mis asub Mulgimaal, on tuntud oma unikaalse looduse ja ajaloolise pärandi poolest. Otepää on rahvusvaheliselt tunnustatud spordikeskus ja Eesti talvepealinn, kus on võimalik aastaringset mitmesuguseid tegevusi nautida. Otepää on ka Eesti lipu sünnikoht, kuna seal õnnistati 1884. aastal esimene sinimustvalge lipp. Maakonnas on tihe teedevõrk ja raudteeühendused Tartu, Riia ja Võru suunal ning oluline õhuvärv on Riia lennujaam.

Üldeesmärgid

Valgamaa eesmärgiks on luua Valgamaa on atraktiivne ja hea mainega külastuskeskkond. Maakonna visioon on olla Eesti lõunavärv, põiming atraktiivsest elukeskkonnast ja looduslähedasest eluviisist, nutikast Eesti-Läti piirala koostööst, ettevõtlikkusest, hoolivusest ja eripalgeliste kultuuride sidususest.

Põhitegevussuunad

Valga maakonna tegevussuundadeks on Lõuna-Eesti DMO tegevuses osalemine ja arenguleppe ja regionaalse nõukogu pilootprojektis osalemine. Lisaks viiakse ellu Lõuna-Eesti koostöölepingus tegevusi.

Turismiobjektid

Objekt	Toit	Loodus	Äri	Kultuur	Aktiivtegevus
Valga keskväljak	•			•	
Valga raudteejaam				•	
Pedeli puhkeala	•	•			•
Valga Sõjamuuseum				•	•
Jaani kirik				•	
Kaagjärve mõis			•	•	
Karula rahvuspark		•			
Restoran Kolm Sõsarat	•				
Otepää keskväljak	•			•	•
Otepää Linnamägi		•			•
Otepää Maarja kirik				•	
Otepää Winterplace					•
Tehvandi Spordikeskus	•		•		•
Otepää seikluspark		•			•
Pühajärv		•			•
Pühajärve rand ja park		•			•
Pühajärve spa ja puhkekeskus	•		•	•	•
GMP Clubhotel & Pühajärve restoran	•		•	•	•
Kääriku Spordikeskus	•	•	•	•	•
Otepää golfikeskus		•			•
Väike-Munamäe suusakeskus Munakas	•	•			•
Murimäe Veinikelder	•	•			
Kuutsemäe puhkekeskus		•			•
Kivitalu Country Hotel ja restoran Rock Summer	•				
Sangaste loss koos ringtalliga	•			•	

Tõrva Veemõnula				•	
Helme koopad ja ordulinnuse varemed		•			•
Lossispaa Wagenküll	•		•	•	•
Mulgi Elamuskeskus				•	
Holdre loss				•	
Barclay de Tolly mausoleum				•	
Tõrva keskväljak				•	

Sündmused

Valgamaal toimub igal aastal, 2025 Otepääl, 2026 Valgas ja 2027 Tõrvas, Valgamaa laulu- ja tantsupidu ja Lõuna- Eesti Memme-taadi tantsupidu 2025. Otepääl olulisteks sündmusteks on Otepääl Talveöölaulupidu, Euroopa Saunamaraton, Eesti Lipu päev 4.6, Pühajärve Jaanituli, Retrobest, Pühajärve jooks, Pühajärve regatt, Rally Estonia, Leigo Järvemuusika, Puka öölaulupidu, Otepääl Triatlon, Kahevõistluse MK etapp, laskesuusatamise MK-etapp 2026 ja laskesuusatamise MM 2027. Valga linnas toimuvad Valga linna päevad, Piirilaa, militaarajaloo festival Milfest, Mihklilaa, Inglilaa, Valga- Valka Jooks ja R. Leppiku nimeline Valgamaa jooksusari. Tõrva olulisemaks sündmuseks on Tõrva Tule Päevad.

Olulised projektid

Valgamaa suurimateks projektideks on Tehvandi spordikeskuse tugiteenuste keskuse rajamine ning Valga [Green Railways II](#), mille eesmärk on arendada edasi piiriülest turismitoodet „Green Railways“, lisades väärtust olemasolevatele matkaradadele ning luua suurem seos matkaraja läheduses olevate teiste turismiteenuste ning toodetega. Projekt suurendab matkaraja ja sellega seotud teenuste kättesaadavust erinevatele sihtgruppidele nagu lapsed, väikelastega vanemad, eakad ja puudega inimesed ning kaasab erinevate sihtgruppide esindajad teenuste kujundamise protsessi.

Põlva maakond

Põlva maakond pöörab rõhku rohelisele elule ja jätkusuutlike tootmisharude arendamisele. Seejuures on maakonnas paika pandud üldeesmärgid, mille hulka kuuluvad näiteks rohevõrgustiku ja kultuuriturismi arendamine. Selleks on kindlaks määratud tegevussuunad

– näiteks kaugtöövõrgustiku, Kupland, arendamine. Põlvamaa osaleb erinevates projektides ja pöörab rõhku turismitaristule. Samuti on näha erinevate ürituste toimumist.

Väärtuspakkumine

Põlvamaa kõnetab oma puhta looduse, kaunite looduspaikade ja jätkusuutliku loodusressursside väärimise võimalustega, mis toetavad mitmekülgne ettevõtluse arengut. Maakonnas asuvad eriilmelised loodusväärtused nagu Taevaskoja, Lämmijärv, Ahja ja Võhandu jõgi, Postitee, rabad ning ajaloolised mõisad. Eelmainitud vaatamisväärtused loovad tingimused loodusturismiks ja rekreatsiooniks. Traditsioonilised külamaastikud ja kompaktsed asulad pakuvad suurepärase elukeskkonda, kus kaugtööturism ja hõbemajandus võiksid esile kerkida. Looduslähedane elulaad aitab säilitada pärimuskultuuri ja inspireerib loomemajandust.

Puhas loodus ja roheline elu maine toetavad ka jätkusuutlikke tootmisharusid nagu aiandus, põllumajandus, toiduainete valmistamine, puidu- ja mööblitööstus ning taastuenergeetika. Seda toetavad piirkonnas paiknevad õppe- ja kompetentsikeskused, nagu Räpina Aianduskool, Eestimaaehitus ning *TSENER*. Põlvamaa rohelist elustiili ühendab "Rohelisem Põlvamaa" võrgustik, mille tunnuslauseks on "Rohelisem elu." Marsruut roheline ring Põlvamaal on loodud selleks, et pakkuda mitmekülgset kogemust loodusest, kohalikest maitsetest, kultuurist ja maalähedusest. Koostatud on neli erinevat marsruuti: "Maitsev ja põnev Põlva," "Maitsev Mooste ja roheline Räpina," "Maitsev ja kaunis Kanepi" ning "Lastega Põlvamaal."

Üldeesmärgid⁴⁴

Põlvamaa turismi eesmärkideks on kultuuriturismi arendamine ja maakonna kultuurielu rolli suurendamine piirkonna kuvandi loomisel. "Rohelisem Põlvamaa" brändi ja võrgustiku edendamine ning turundamine on samuti olulised prioriteedid. Maakond toetab selge ja tugeva identiteediga kogukondade arengut ning püüdleb puhke- ja loomemajanduse potentsiaali parema ärakasutamise poole. Mitmed Põlvamaa atraktiivsed turismiobjektid ja looduskaunid piirkonnad meelitavad külalastajaid aastaringselt, pakkudes rikkalikke võimalusi nii loodusturismiks kui ka kultuuriturismiks, mis omakorda tugevdab maakonna ettevõtlusmaastikku.

⁴⁴ Põlvamaa arengustrateegis 2035+. [Link](#).

Põhitegevussuunad⁴⁵

Põlvamaa turismisektori tegevussuundade keskmes on stabiilsuse tagamine ja jätkusuutliku arengu toetamine, sealhulgas DMO-de toetamine ja riiklikult valitud arendussuundade järgimine. Maakond keskendub kogu Kagu-Eesti kaugtöökeskuste võrgustiku Kupland ja Põlvamaa kui kaugtöö- ja äriturismi sihtkoha turundamisele. Samuti on olulisel kohal turismiinfo infopunktide arendamine ning turundamine. Turismiettevõtteid toetatakse infopäevade, koolituste, õppereiside ja ühisturunduse kaudu, samal ajal tõhustatakse koostööd loomeettevõtjate ja turismiettevõtjate vahel "Rohelisem Põlvamaa" võrgustiku kaudu. Lisaks on plaanis Taevaskoja Külustus- ja Turismikeskuse rajamine, et veelgi tugevdada maakonna turismivõimalusi.

Turismiobjektid

Objekt	Toit	Loodus	Äri	Kultuur	Aktiivtegevus
Suur- ja väike Taevaskoda	•	•			•
Kiidjärve matkarajad					
RMK külustuskeskus					
Valgesoo raba matkarada ja vaatetorn					
Meenikunno raba matkarada					
Põlva Wake park	•				•
Cantervilla loss	•		•		•
Pokumaa		•		•	
Maanteemuuseum				•	•
Karilatsi Vabaõhumuuseum			•	•	
Mooste mõis	•			•	
Räpina mõis				•	
Mammaste tervisekeskus		•			•

⁴⁵ Põlva maakonna arengustrateegia 2035+ tegevuskava 2024-2028. [Link](#).

Põlva spordikool					•
Räpina staadion					•
Minispa Sõstar					•
Mooste mõisaspa					
Põlva kultuurikeskus				•	
Räpina kultuurikeskus				•	
Kanepi seltsimaja				•	
Ihamaru külamaja				•	
Alle-Saija Teatritalu				•	
Lutsu teater				•	

Sündmused

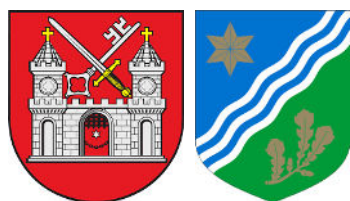
Põlva maakonna suurimateks sündmusteks on Ökofestival, Harmoonika, talvine tantsupidu, Räpina hea kodu päevad, Mehikoorma veepidu, Kanepi festival, Kooraste rahvatratlon, Ihamaru Kõivualuste laad, Põlva valla kodukohvikute päevad, suvelavastused- Lutsu teater ja Alle-Saija Teatritalus.

Olulised projektid

Põlvamaa olulisemateks projektideks on *Green Destination* märgise taseme arendus ning võrgustiku "Rohelisem Põlvamaa" edasiarendus ja koostöö tugevdamine liikmete vahel. Samuti tegeletakse Põlva paisjärve äärses ala korrastamine ja wakepargi loomine ning suvekohviku rajamisega. Oluliseks on ka Räpina sadam, kus soovitakse pakkuda aktiivtegevuste võimalust suvel nii täiskasvanutele kui ka lastele.

Tartu linn ja maakond

Tartu maakond on tuntud oma hariduse, teaduse, kultuuripärandi ja looduse poolest. Seda eelkõige seetõttu, et maakonna keskuseks on Eesti suuruselt teine linn – Tartu. Tartul on olnud oluline roll eesti kultuuri ja rahvusteadvuse kujunemisel – siinses ülikoolist võrsus esimene rahvuslik eliit, siin alustasid oma tegevust esimesed ajalehed ja kultuuriseltsid, esimene rahvuslik teater ning toimus ka esimene üldlaulupidu. Tartu on alati koondanud häid mõtteid ja tarku inimesi ning on tuntud ülikooli- ja

teaduslinnana. Nii linnas kui maakonnas toimub aastaringelt väga palju sündmusi. Tartu ja Tartu maakond on rikkad oma looduskaunite paikade ja vaba aja veetmise võimaluste poolest. Maakonda ja linna läbib Emajõgi on ainus täispikkuses laevatatav jõgi Eestis ning ühendab kaht suurimat järve: Peipsi ja Võrtsjärv. Tegevusi vees ja vee ääres rikastavad veel arvukad teised veekogud ning turismiatraktsioonid.

Väärtuspakkumine

Tartu on tunnustatud kestlik sihtkoht, seda nii mõtteviisi, tegude kui ka rahvusvaheliste tunnustuste järgi. Tartu kuulub ainsa Eesti linnana Euroopa komisjoni 100 kliimaneutraalse ja targa linna hulka aastaks 2030 ning omab Roheliste sihtkohtade programmi plaatina-tunnustust.

Tartu on koduks üheksale kõrgkoolile, millest mitmed on maailmatasemel hinnatud. Tartu Ülikool on maailma ülikoolide 350 parima hulgas, see on Eesti suurim ülikool ning üks Põhja-Euroopa tippülikoolidest. Tartu kõrgkoolidesse tullakse õppima, õpetama ja teadustööd tegema nii Eestist kui terve maailmast. Tartu teadustöö toob kokku nii teadlased kui ettevõtted, et pakkuda innovaatilisi lahendusi kogu maailmale. See annab Tartule ka noorusliku *vibe*-i. Lisaks korraldavad ja toovad ülikoolid Tartusse mõjukaid teadus- ja erialakonverentse. Tartus asub Eesti ainus ülikoolihaigla, Tartu Ülikooli Kliinikum, kus pakutakse maailmatasemel ravivõimalusi kõikidel erialadel. Kõige uuemad teadussaavutused jõuavad patsientide ravisse ning kõrgtehnoloogilisse ja innovaatilisse ravikeskkonda tullakse ravile ka mujalt maailmast.

Eesti kultuuri juured on Tartus: siin alustasid oma tegevust esimesed ajalehed, kultuuriseltsid ja rahvuslik teater. Esimene Eesti üldlaulupidu toimus Tartus. Kirjanduslinnana kuulub Tartu UNESCO loovlinnade võrgustikku ja Tartu tähetorn on kantud UNESCO maailmapärandi hulka Struve geodeetilise kaare olulise punktina. Aastal 2024 oli Tartu koos 19 Lõuna-Eesti omavalitsusega Euroopa Kultuuripealinn. Tartu kultuur on kombinatsioon aegumatust arhitektuuri- ja kultuuripärandist, uuenduslikust meelelaadist ja tänavakunstist.

Maakonna eriilmelise maastiku vahel on peidus võluv loodus ja põnevad matkarajad. Siin toimub igal aastal paarsada spordisündmust, millest võtavad õhinaga osa nii kohalikud kui välismaalased. Kuulus Tartu Maraton toob kokku tuhandeid spordisõpru ratta-, jooksu-, ja suusamaratonidele. Tartu suusamaratoni peetakse üheks maailma parimaks suusasündmuseks. Eriilmelised piirkonnad pakuvad nii kultuurilisi elamusi kui ka mitmekülgseid puhkuse veetmise võimalusi. Nt Peipsi järve länekaldal asub Sibulatee, kunagine kuurortlinn Elva kui tuntud suvituslinn, mitmekülgsed muuseumid ja atraktsioonid jm.

Üldeesmärgid^{46, 47, 48}

Tartumaa turismisektori eesmärgid keskenduvad säästva turismi arendamisele ja turundamisele, rekreatsioonialade arendamisele ning turismitoodete ja -info kvaliteedi tõstmisele. 2030. aastaks soovitakse välja töötada ja rakendada säästva turismi edendamise poliitikat, edendada võrgustike tööd, suurendada sihtkoha atraktiivsust nii investorite, sündmuskorraldajate kui ka külastajate jaoks, sealhulgas tõsta madalhooaja külastajate arvu. Lühikesed vahemaad ja hea ligipääsetavus toetavad kohalikke koostööd ja kogukondade ühtsust. Ühendused maailma ja Eesti teiste sihtkohtadega on väga head. Siinne kultuurielu, edumeelsus ja keskkonnahoidlikud lahendused, loovad kõrge lisandväärtusega töökohti, tehes linnast ja maakonnast rahvusvaheliselt nähtava ja tunnustatud sihtkoha. Turismiettevõtted rakendavad keskkonnahoidlikke põhimõtteid ja omavad vastavat tunnustust või märgist. 10% Eestit külastatavatest väliskülastajatest jõuab Tartusse ja vähemalt 15% Lõuna-Eestisse.

Põhitegevussuunad^{49, 50}

Tartumaa keskendub piirkonna kultuurilise ja loodusliku rikkuse arendamisele ning säästva ja vastutustundliku turismi edendamisele. Turismisektori arendamine tugineb kohaliku pärandi, lugude ja eripära esiletõstmisele ning koostööle. Oluline on, et Lõuna-Eesti ülene koostöö jätkuks ja edeneks nii turismivaldkonnas kui kõikides sidusvaldkondades. Säästva turismi põhimõtted on keskmes nii turismisihtkoha, -taristu ja ka -teenuste arendamisel. Sh on oluline keskkonnaalase teadlikkuse suurendamine ettevõtete seas ja külalislahkuse juurutamine.

Kultuuriturismi edendatakse teekondade, UNESCO kultuuripärandi, suursündmuste toomise ja toidu-, ning filmiturismi kaudu. Samal ajal arendatakse aktiivselt loodusturismi ja rekreatsioonialasid, pakkudes külastajatele võimalusi nautida piirkonna unikaalseid loodusväärtusi. Arendatakse nii jõelaevandust kui ka Emajõe vesikonnaga seotud võrgustikku, turismipakette ja -teenuseid. Kohalik toidupärand ja Tartumaa toiduvõrgustik ühendavad turismisektori, kohalikud toidutootjad ja -pakkujad. Konverentsiturismi ja kaugtöövõimaluste arendamine mängivad olulist rolli nii linnas kui ka maakonnas. Head ühendused maailmaga toetavad turismi, seega peab püsima nende jätkusuutlikkus. Madalhooaja külastuste suurendamiseks viiakse ellu erinevaid turundustegevusi ja kampaaniaid. Turismiinfo on ajakohane ja kättesaadav ning hästi leitav.

⁴⁶ Tartu ja Lõuna-Eesti kui atraktiivne turismisihtkoht.

⁴⁷ Tartu linna turundusstrateegia 2023-2026

⁴⁸ Tartu linna turundusstrateegia 2023-2026. [Link](#).

⁴⁹ Tartu linna turundusstrateegia 2023-2026. [Link](#).

⁵⁰ Tartu linna arengukava 2025-2035

Turismiobjektid

Objekt	Toit	Loodus	Äri	Kultuur	Aktiivtegevus
Jääaja Keskus		•		•	
Vudila					•
Tartumaa Tervisespordikeskus					•
Lähte Tervisespordikeskus					•
Hellenurme veskimuuseum				•	
Järvemuuseum				•	
Sibulatee	•			•	•
Vooremäe tervisespordikeskus					•
Eesti Lennundusmuuseum				•	
Lange motokeskus					•
Luke mõisapark		•		•	
Eesti põllumajandusmuuseum				•	
Elistvere loomapark		•		•	
Emajõe suursoo		•			
Alam-Pedja looduskaitseala		•			
Piirisaar		•		•	
Järvelja Ürgmets		•			
Tartu linn	•	•	•	•	•
ERM	•		•	•	•
Juulamõisa pärimuskohvik	•				
AHHAA					•
Tartu linnaajaloo muuseumid				•	
Tartu Ülikooli muuseumid				•	
Botanikaaed		•			

Tagurpidi Maja				•	
Tartu mänguasjauseum				•	
Aura Keskus					•
V Spaa ja konverentsihotell	•		•		

Turismiga seotud taristu

Tartu on Lõuna-Eesti oluline tõmbekeskus, mis on väga heade ühendustega Tallinnasse. Küllastajad jõuavad Tartusse peamiselt bussi, rongi, auto ja lennukiga. Maakonnas liikumiseks on võimaluseks kohalik bussiliiklus ja mõne piirkonna puhul ka rong. Ühendused teiste Eesti piirkondadega on pigem head/rahuldavad. 2024. aastal alustas uuesti Tartu-Helsingi lennuliin. Bussiühendus on Tartul olemas ka Riia ja Riia lennujaamaga. 2025. aasta kevadel alustab Tartu-Riia rongiliin.

Tartu linnas on väga palju ja mitmekülgseid turismiatraktsioone, majutusasutusi ja söögikohti. Lisaks väga head võimalused konverentside korraldamiseks. Maakonnas on mitmeid olulisi tõmbekeskusi ja turismiatraktsioone, mis katavad ära küllastajate võimalikud huvid.

Sündmused

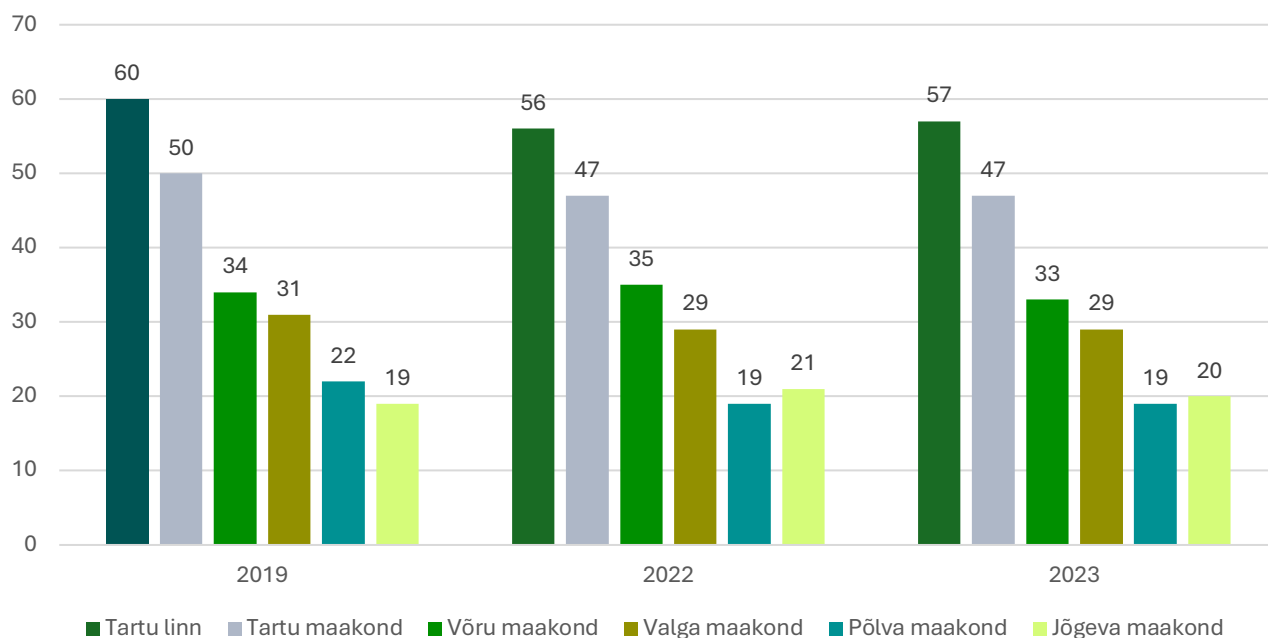
Nagu igal aastal toimub ka eesolevatel aastatel Tartus ja Tartumaal palju suurüritusi, kultuurisündmusi ja erialakonverentse. Jätkuvad traditsioonilised Tartu linna sündmused ja tudengite kevad- ja sügispäevad, tuntud filmi-, muusika- jm festivalid, Tartu Maratoni spordivõistlused ja ärifestival sTARTUp Day. Tartu ja Lõuna-Eesti on atraktiivne sihtkoht, mille sobiv infrastruktuur ja professionaalne korraldusvõimekus toovad siia mainekad suursündmused ja artistid. 2025. aastal toimub Tartus ja Lõuna-Eesti teedel Rally Estonia ametlik MM etapp, pärast kultuuripealinna tiitliaasta raames tehtud koostööd on veelgi tõhustunud koostöö Live Nationiga.

Olulised projektid

“Tourism 4SDG” rahvusvaheline suurprojekt panustab Tartu maakonna arengustrateegia jätkusuutliku turismi eesmärkide saavutamisse. Projekti raames tegeletakse säästva turismi edendamiseks vajalike tööriistade ja poliitikate väljatöötamisega ning leitakse kooskõlas Green Destinations seiresüsteemiga kokku konkreetsed näitajad kestlikkuse hindamiseks. Juurde on vaja leida lisavahendeid rahvusvahelisteks turundustegevusteks projektidest.

Tubade täitumine majutusasutustes

2023. aastal oli Tartumaal 103, Tartu linnas 37, Võrumaal 73, Valgamaal 80, Põlvamaal 50 ja Jõgevamaal 38 majutusasutust⁵¹. Järgnevalt on kujutatud Lõuna-Eesti maakondade majutusasutuste keskmise täituvus protsentides (Joonis 8) Covid-19 pandeemia eelnenud – 2019 – ja järgnenud – 2022 ja 2023 – ajal.

Joonis 8 Tubade täituvus Lõuna-Eesti maakondades ja Tartu linnas 2019, 2022 ja 2023 aastal (%)

Lõuna-Eesti turismiettevõtete täituvuse puhul on näha, et Tartu linna, Tartu maakonna, Valga maakonna ja Põlva maakonna majutusasutuste täituvus ei ole taastunud Covid-19 kriisi eelsele tasemele ning jääb 2–3% võrra madalamale kui 2019. aastal. Samas on Võru- ja Jõgevamaa majutusasutuste täituvus jäänud samale tasemele.

⁵¹ Statistikaamet. Majutuskohdade mahutatavus, majutatud ja majutatute ööbimised maakonna järgi. [Link](#).

Lõuna-Eesti turismitaristu

Lõuna-Eestis on ülekaalukalt eelistatuim transpordivahend reisimiseks isiklik sõiduk. Paljud turismiatraktsioonid, mis asuvad väljaspool Tartut, on ligipääsetavad vaid autoga, kuna sinna ei vii ei bussi- ega rongiliinid. Isegi kui mõni ühistranspordivõimalus eksisteerib, ei pruugi see ajaliselt kokku sobida külastajate plaanidega – tihti on võimalik kohale jõuda, kuid tagasisõit osutub keeruliseks. Ühistranspordiga erinevate sihtkohtade vahel, näiteks KODASE siidrikojast Taevaskotta, liikumine on samuti piiratud kui mitte võimatu. Kuigi piirkonnas liigeldakse ka jalgrattaga, on kergliiklusteede võrgustik ebatäielik, mistõttu ei peeta jalgrattaga liikumist alati piisavalt turvaliseks. Lõuna-Eesti on populaarne ka karavaniga reisijatele, kuid puudu on kvaliteetsetest parkimisvõimalustest ja seotud teenustest.

Kestliku turismi edendamise meetmed

Maakondade esitatud andmetest (Tabel 1) on näha, et kestliku turismi meetmete rakendamise poolest on kõige eesrindlikumad Tartumaa ja Tartu linn ning Põlvamaa. Tartumaal ja Tartu linnas tunnustatakse kliimasõbralikke ettevõtteid ning seal asub 1/3 Eestis tegutsevatest Rohelistest muuseumitest: ERM, Tartu Ülikooli loodusmuuseum ja botaanikaaed, Tartu Ülikooli muuseum. Tartu omab rahvusvaheliselt tunnustatud Green Destinations Platinum taset. Sama tiitlit omab lisaks Tartule Eestis ainult Lahemaa. Lisaks on piirkonnas Green Key ökomärgisega tunnustatud ettevõtteid. Põlvamaal tegeletakse kliimasõbralike ettevõtete toetamisega, Green Key ja Green Destinations initsiatiividega, kasutatakse kohalikku rohemärgist ja maakonnas tegutsevad ka roheettevõtted. Kõige väiksem osakaal kestliku turismi meetmetest on omavalitsuste endi poolt välja toodud Valgamaal ja Võrumaal.

Tabel 1 Kestliku turismi meetmed Lõuna-Eesti maakondades

	Jõgevamaa	Võrumaa	Valgamaa	Põlvamaa	Tartumaa ja Tartu linn
Kliimasõbralike ettevõtete tunnustamine/julgustamine	•	•		•	•
Green Key ⁵²		•	•	•	•
Looduspargi seaduse rakendamine			•		
Green Destinations				•	•
Kohaliku rohemärgise kasutamine	•			•	
Roheettevõtete tegutsemise omavalitsuses	•			•	
Roheline muuseum ⁵³					•

⁵² SEI. Rahvusvahelise keskkonnamärgise Green Key programmi elluviimine. [Link](#).

⁵³ Eesti Keskkonnanjuhtimise assotsiatsioon. Mis on roheline muuseum? [Link](#).

Lisa 5. Julgete tulevikutegevuste sõnastused

Tabel 1 Julgete tulevikutegevuste sõnastused

Seiklusturism	Loodusturism	Kultuuriturism	Toiduturism	Juhtimine	Äriturism
Veelaevanduse arendamine elamuste pakkumiseks	Metsa teraapia arendamine koostöös meditsiinasutustega. Metsakümblust soovitatakse tervist tugevdava võttena	Hologrammide ja 3D lahenduste suurem kasutamine	Virtuaalprillide kasutamine külastamisviisina, aga päris reisimine ja maitset on eksklusiivsed	Lõuna-Eesti on tipp- ja keskastmejuhtide reisisihtkoht. Helikopteriplatside rajamine ligipääsetavuse parandamiseks	Lõuna-Eesti keskkond on hoitud ja ei ole üle- rahvastatud
Oleme kaugel, ihaldusväärne ja eksklusiivne maalähedane sihtkoht 2050	Hologrammide kasutamine matkaradadel info ja metsaelanike kuvamiseks	Lõuna-Eestisse ühise maamärgi loomine, et külastajaid meelitada. Nt Pedeli jõe äärde UFO	AI kasutamine retseptide loomisel ja ruumi kujundamisel	AI kasutamine. Personaalne lähenemine, näiteks robotite kasutamine sihtkoha tutvustamiseks	Suurem personaalse lähenemise kasutamine
Aastaks 2050 Eesti siseste kiirrongide liinide käivitamine isesõitvate liikurite võimaluste ärakasutamine, pakettide koostamine	Samm tagasi, et saaks üldse edasi.	Traditsiooniliste lahenduste juurde naasmine	Nutika tootmise kasutamine köögis ja põllumajanduses	Suurte filmiproduksioonide toomine piirkonda, mis aitavad tõsta Lõuna-Eesti maailmatasemelist nähtavust	Külastajate ja kohalike vahel tolerantsuse suurendamine
	Loodusmängude osakaalu suurendamine			Tagastusfondi panus Lõuna-Eestisse	Personaalsuse osakaalu säilitamine
				Suurürituste majandusliku mõju meetoodika kaardistamine	